

MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

TÜRK ASKERÎ EĞİTİM VE ÖĞRETİM TARİHİ

SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ
16-17 EYLÜL 2021

Cilt III

MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ
FATİH HARP TARİHİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

MİLLİ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

TÜRK ASKERİ EĞİTİM VE ÖĞRETİM TARİHİ

SEMPZYUMU BİLDİRİLERİ
16-17 EYLÜL 2021

Editör

Bünyamin KOCAOĞLU
Ahmet TAŞDEMİR
Hamza BİLGÜ

Grafik Tasarım

Ahmet TAŞDEMİR

Kapak Tasarım

Onur Melih DERELİ
Hatice CIRIK

Baskı ve Cilt

Milli Savunma Üniversitesi
Kütüphane ve Dökümantasyon Daire Başkanlığı
Merkez Basım ve Yayınevi
Yenilevent/İstanbul

ISBN: 978-625-7791-42-7 (Tk.)
978-625-7791-45-8 (c.III)

İstanbul 2022

OSMANLI DEVLETİ'NİN SON DÖNEMİNDE TAŞRADA KURULAN HARP OKULLARI

Efdal AS*

Giriş

Avrupa'da ordu sistemi ve savaş yöntemlerinde XVI. ve XVII. yüzyıllarda başlayan ve Askerî Tarih literatüründe, “Askerî Devrim” adı verilen önemli bir değişim yaşanmıştır. Değişimin en önemli itici gücü, ateşli silahların gelişimidir. Bu gelişim sonucunda; stratejik, operatif ve taktik açılardan ordularda görülen değişim, ordu mevcutlarına da yansımış ve eskiye göre çok daha büyük ordular seferber edilmiştir. Söz konusu devasa orduların barışta iâşe ve ibatesi, olası savaş durumunda ise harp meydanlarına en az kayıpla ve etkili bir şekilde intikal edebilmelerinin yanı sıra, disiplinli ve organize bir şekilde harp yapabilmelerinin sağlanması için iyi yetişmiş liderlere yani subaylara ihtiyaç duyulmuştur. İngiltere, Fransa, Prusya gibi hem siyasî hem de askerî anlamda Avrupa'nın lider ülkeleri, ordularının donanımlı lider ihtiyacını karşılamak için askerî okullar kurmaya başlamışlardır.

Avrupa ordularında başlayan söz konusu değişime kayıtsız kalmayan Osmanlı Devleti, özellikle XVIII. yüzyıldan itibaren savaş alanlarındaki üstünlüğünü kaybetmenin vermiş olduğu refleksin de etkisiyle askerî alandaki bu yeniliklere ayak uydurmaya çalışmıştır. Bir taraftan yabancı askerî uzmanlardan yararlanma yoluna gidilirken, diğer taraftan da yüzyılın son çeyreğinde, iki mühendislik okulu açılarak ordunun modernizasyonu amaçlanmıştır. Osmanlı bünyesinde açılan ilk askerî okullar denebilecek okulların ilki, 1775 yılında *Mühendishane-i Bahrî-i Hümayun* adıyla açılmıştır. Osmanlı donanması için nitelikli teknik personel yetiştirmeye çalışan okulu, 1795 yılında açılan ve kara ordusunun topçu ve lağımçı (istihkâm) sınıflarına personel istihdamını hedefleyen *Mühendishane-i Berrî-i Hümayun* izlemiştir.

Özellikle Napolyon savaşlarından sonra, Avrupa'da sadece topçu ve istihkâm sınıfı için değil, piyade ve süvari sınıfı için de askerî okulların açılmasının gerekliliği anlaşılmaya başlanmış ve 1800'lerin hemen başında Fransa, İngiltere ve Prusya'da art arda piyade ve süvari yetiştiren okullar

* Doç. Dr., Millî Savunma Üniversitesi, eas@kho.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1307-9099.

açılmıştır. Osmanlı Devleti, Avrupa'daki bu değişimi de bünyesine kısa sürede uygulamış ve yukarıda belirtilen Askerî Devrim ile önemi daha da artan piyade sınıfı ile Türk tarihi boyunca ordunun gözbebeği sayılabilecek süvari sınıfına donanımlı personeli yetiştirmeyi amaçlayacak bir okulu, XIX. yüzyılın ikinci çeyreğinde açabilmiştir.

1. Osmanlı Devleti'nde Askerî Okulların Kuruluşu

Avrupa'daki gelişmeleri yakından izleyen dönemin padişahı II. Mahmud'un (1808-1839) Yeniçeri Ocağı'nı 1826'da lağvediş ve ardından Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adlı yeni bir orduyu kurması, aynı zamanda devlet bünyesinde askerî okulların kuruluşu için de bir dönüm noktası oluşturmaktadır. II. Mahmud, kurulan yeni ordunun aynı zamanda iyi eğitim görmüş ve bilgi sahibi subayların emir komutasında hedeflenen başarıları kazanacağını düşünerek, söz konusu subayları yetiştirecek bir okul kurulması emrini vermiş, Hassa Ordusu'nun kumandanı Ahmet Fevzi Paşa'yı *Mekteb-i Harbiye*'nin inşası, Namık Paşa'yı da öğretim programlarının düzenlenmesiyle görevlendirmiştir.¹ Müşir Ahmet Fevzi Paşa, emre yönelik olarak öncelikle Selimiye'deki Hassa Ordusu'nun yaşları (19-21), yetenekleri ve okumaya istekli erlerinden bir miktarını seçmiş ve bunlara "Sübyan Bölükleri" adını vermiştir.² Bu kuruluş, Harp Okulu'nun temelini, bölük erleri de ilk Harbiyelileri oluşturmuştur (1831). Aralık 1834'te Beşiktaş civarındaki Maçka Kışlası, bir dizi onarımdan sonra okul olabilecek şekilde düzenlenmiş ve bölükler buraya taşınarak okul açılmıştır.³ Padişah, 1 Temmuz 1835'te kışlaya gelerek, o dönem Osmanlı kamuoyunda kimi zaman *Mekteb-i Hassa*, kimi zaman *Ecole Militaire*, bazen de *Mekteb-i Harbiye* olarak adlandırılan Harp Okulu'nu resmen eğitim ve öğretime açmıştır.⁴ Açılış töreninde kitabesine *Mekteb-i Harbiye* olarak yazılmış ve bu ad böylece tescil edilmiştir. Sübyan Bölükleri'nden *Mekteb-i Harbiye*'ye seçilen ilk öğrenciler, ilkokul düzeyindeki ilk sekiz kısmı 1842 yılında bitirmişlerdir.

Mekteb-i Harbiye'yi, 1841 yılında Mekteb-i Harbiye Nazırlığı'na getirilmiş olan Mehmed Emin Paşa'nın katkılarıyla açılan askerî idadiler izlemiştir. Mehmed Emin Paşa, yukarıda bahsi geçen öğrencilerin, askerî bir birliğe komutan edebilmeleri konusunda bilgilerinin yetersiz olduğunu değerlendirmiş ve Mekteb-i Harbiye öncesinde öğrencilerin hazırlık okulu tipi

¹ Mehmed Esad, *Mirat-ı Mekteb-i Harbiye*, (İstanbul: Artin Asaduryan Matbaası, 1310), s. 11-12.

² İsrâfil Kurtcephe ve Mustafa Balcıoğlu, *Kara Harp Okulu Tarihi*, (Ankara: KHO Matbaası, 1991), s. 48.

³ Tahsin Ünal, "Harp Okulu Tarihi", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı 8 (Mayıs 1968), s. 21.

⁴ Ali Güler ve Suat Akgül, *Türk Tarihinde Harbiye*, (Ankara: KHO Basımevi, 1999), s. 11.

bir okuldan eğitim alması gerektiğini Seraskerlik makamına iletmiştir.⁵ Dönemin padişahı Abdülmecid'in emriyle, konuyu incelemek üzere bir komisyon oluşturulmuş (*Meclis-i Muvakkat*) ve anılan komisyon, bir dizi toplantı sonucunda, Nisan 1845'te, Mekteb-i Harbiye'nin 4 sınıf olması ve bu okula öğrenci hazırlamak üzere, birisi İstanbul'da, diğerleri taşra ordu merkezlerine bağlı olmak üzere 12 yerde, *Mekteb-i Fünûn-ı İdadîye* adıyla öğrenim süresi 5 yıl olan okullar açılması kararını almıştır.⁶ Böylece sivil idadilerin kuruluşuna da örnek oluşturacak askerî idadilerin kuruluşu gerçekleşmiştir.

İstanbul'da açılacak idadi için Mekteb-i Harbiye öğrencileri Eylül 1845'de sınava tabi tutulmuşlardır. Öğrencilerden 104'ünün Mekteb-i Harbiye'ye, geriye kalan 204 öğrencinin Mekteb-i İdadî'ye ve zayıf alanların da ihtiyat sınıfına ayrılmasına karar verilmiştir.⁷ Söz konusu idadi, burada *Dersaadet Askerî İdadisi* olarak eğitim öğretime başlayacak, 1872'de Çengelköy'deki binasına geçtiğinde ise *Kuleli Askerî İdadisi* olarak anılacaktır. Taşrada da askerî idadiler açılmış fakat başlangıçta Meclis-i Muvakkat tarafından kararlaştırılan on iki sayısına ulaşamamıştır. Taşrada ilk açılanlar, 1846'da açılan Bursa ve Bosnasaray idadileri ile 1847'de açılan Edirne ve Manastır idadileridir. Bu idadilere 1872 yılında Erzurum Askerî İdadisi (savaş sırasında Erzincan'a, 1881'de tekrar Erzurum'a), 1875'te Bağdat Askerî İdadisi ve Şam Askerî İdadisi eklenecektir.⁸

İdadilerin artan ihtiyaçlarını karşılamak üzere 1875'te askerî rüşdiyelerin açılmasına karar verilmiştir. İlk etapta İstanbul'da dokuz askerî rüşdiye açılmıştır. Bunlar; Gülhane, Soğukçeşme, Kocamustafapaşa, Fatih, Hasköy, Kasımpaşa, Beşiktaş, Üsküdar Paşakapısı ve Üsküdar Toptaşı Askerî Rüşdiyeleri'dir.⁹ İstanbul'da açılan rüşdiyelerden alınan verim sonucunda, taşrada da bu okulların açılması yoluna gidilmiş ve 1877'de Şam, Bağdat ve Beyrut; 1881'de Edirne; 1882'de Mamuretülaziz, Bursa, Trabzon, Erzurum, Diyarbakır, Manastır, Sivas, Kastamonu, Halep, Selanik, Van; 1884'te Erzincan; 1886'da Trablusgarp; 1889'da San'a; 1890'da Bitlis; 1892'de Bingazi, Süleymaniye, Üsküp; 1895'te Taiz (Yemen); 1896 Abha (Asir) rüşdiyeleri açılmıştır.¹⁰

⁵ İsrail Kurtcepe ve Mustafa Balcıoğlu, *Kara Harp Okulu Tarihi*, s. 55.

⁶ Mehmed Esad, *Mirat-ı Mekteb-i Harbiye*, s. 17.

⁷ "Harp Okulu" *Türk Ansiklopedisi*, c. 18, (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1970), s. 479.

⁸ *Osmanlı Döneminde Askerî Okullarda Eğitim*, (Ankara: MSB Yay., 2000), s. 173.

⁹ Osman Ergin, *Türkiye Maarif Tarihi*, c. 1-2, (İstanbul: Eser Matbaası, 1977), s. 506.

¹⁰ *Osmanlı Döneminde Askerî Okullarda Eğitim*, s. 16 ve 23. Eserde her iki sayfa arasında tarih bakımından farklılıklar mevcuttur.

2. Taşra Harp Okullarının Açılışı

20'nci yüzyılın başında, ülkede sadece başkent İstanbul'da bulunan tek bir Harp Okulu vardır ve her yıl verilen mezun sayısı 600-700 civarındadır.¹¹ Devletin farklı ve merkeze uzak coğrafyalarından gençleri de subaylığa özendirmek amacıyla, İstanbul'daki Harbiye'ye ek olarak taşrada da Mekteb-i Harbiyeler açılmasına karar verilmiştir. Bu karardan hareketle, askerî idadi bulunan beş ordu merkezinde (Edirne, Manastır, Erzincan, Şam ve Bağdat) birer Mekteb-i Harbiye açılması kararlaştırılmıştır. Kimi kaynaklarda, taşra Harbiyelerinin açılış amacı "ordulara komuta edecek mektepli subay sayısının artırılması"¹² olarak gösterilmiştir. Fakat hem taşra Harbiyelerinin açılışına yönelik aşağıda ayrıntıları verilecek olan arşiv belgesi incelendiğinde hem de İstanbul'da ve taşradaki beş okulda eğitim alan ve mezun olan öğrenci sayılarına bakıldığında, bu görüşün isabetli olmadığı görülecektir. Söz konusu belgeye göre gerekçe, İstanbul'daki Mekteb-i Harbiye'nin mevcudunun fazla olmasından kaynaklanan izdiham ve bu izdiham nedeniyle eğitim-öğretim ve sağlıkla ilgili sorunların çıkabilmesi ihtimalidir. Bu nedenle, Almanya'da ve diğer bazı ülkelerde de uygulandığı gibi, taşradaki askerî idadilerden çıkan öğrenciye, bulunduğu yerde *Fünûn-u Harbiye* eğitimi verilmesinin daha uygun olduğu değerlendirilmiştir.¹³

Diğer taraftan, taşradaki okulların ilk mezunlarını vermiş olduğu 1908 yılında, İstanbul'daki okulun mezun sayısında önceki yıllara göre bariz bir düşüşün görülmesi (218 mezun)¹⁴, taşra okullarının açılışından itibaren İstanbul'a daha az öğrenci alındığının ve dolayısıyla yukarıda belirtilen izdihamın önlenmesine yönelik bir adım atıldığının göstergesidir. Bir başka

¹¹ Örneğin taşradaki harp okullarının açılışından önceki beş yıla ait mezun sayıları; 1900'de 593, 1901'de 519, 1902'de 599, 1903'te 674, 1904'te 627 ve 1905'te 680 şeklindedir. Bkz. Fatih Gürses, Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde Harbiye'de Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri (1894-1914), Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2021, s. 174.

¹² İsrail Kurtcephe ve Mustafa Balcıoğlu, *Kara Harp Okulu Tarihi*, s. 61.

¹³ Belgedeki ifade şöyledir: "Mekteb-i Harbiyye-i Şâhâne mevcûdunun ziyâdeliğinden dolayı hâsıl olan izdihâm bi't-tab' tadrîs ve ta'lîmde ve hıfz-ı sıhhat mâddesinde te'sîrâtından hâlî olamamasına ve sair bazı devletlerde ve Almanya'da olduğu misüllü taşradaki mekâtib-i idâdiyyede ikmâl-i tahsîl eden talebeye mahallerinde fînûn-ı harbiyye tadrîs etdirilmesi bir kat daha intizâmı müeddî olduğuna binâen nezâret ve teftîş Mekâtib-i Askeriyye Nezâretince ifâ olunmak üzere el-yevm ikişer sınıftan ibâret olan mekâtib-i idâdinin birinci seneleri rüşdiye bi't-tahvîl mekâtib-i rüşdiye-i askeriyenin beşinci senesi i'tibâr olunarak bu sûretle yalnız birer sınıftan ibâret kalacak olan Edirne ve Manastır ve Erzurum ve Şam ve Bağdad idâdîlerinin bir kısmının Harbiyye itihâziyla yümnehü'l-kerîm önümüzdeki sene cedîde-i tadrîsiyye ibtidâsından i'tibâren oralarda mekâtib-i harbiyye derslerinin okuturulmasına mübâşeret edilmesi (...)" Genelkurmay ATESE Arşivi, *Barış Faaliyetleri Koleksiyonu*, Klasör No:782, Dosya No:10, Fihrist No:3, 3 Temmuz 1321 [16 Temmuz 1905].

¹⁴ Fatih Gürses, Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde Harbiye'de Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri (1894-1914), s. 174.

amacın da dönemin padişahı II. Abdülhamid'in izlediği politikaya uygun olarak, devletin bütün vilayetlerinde ve bütün Müslüman grupları kapsayan bir ağ teşkil etmek istenmesi¹⁵ olduğu söylenebilir. Belgeye göre Taşra Mekteb-i Harbiyeleri'nin açılmasına karar verilen tarih 16 Temmuz 1905 (H. 13 Cemaziyelevvel 1323) tarihidir. Fakat belgede, “*önümüzdeki sene cedîde-i tedrîsiyye ibtidâsından i'tibâren*” ifadesinin bulunması, okulların 1906 yılından itibaren açıldığını göstermektedir.

Taşra Harbiyelerinin başında komutan olarak “*müdür ve ders nazırı*” sıfatıyla üst subaylar bulunmaktadır. Edirne ve Manastır'daki okullarda komutanın rütbesi *miralay* iken, Erzincan ve Şam'daki okulların komutanı *kaimmakam*, Bağdat'taki okulun komutanı da *binbaşı* rütbesindedir. Başka bir deyişle, okullar merkezden uzaklaştıkça, komutanın rütbesi küçülmüştür. Okullardaki yönetici ve muallim kadrosuna bakıldığında, sayıların 40 ila 70 arasında olduğu görülmektedir. En çok personel Edirne ve Manastır'da (72), en az personel Bağdat'ta (40) bulunmaktadır.

Mezun sayılarına bakıldığında ise en çok mezun veren okulun, 112 mezun ile Manastır Mekteb-i Harbiyesi olduğu görülmektedir. Manastır'ı 73 mezunla Edirne, 40 mezunla Bağdat, 38 mezunla Erzincan izlemiştir.¹⁶ En az mezun veren okul ise 18 mezunla Şam Mekteb-i Harbiyesi'dir. Okullardaki yönetici ve muallim sayılarıyla mezun sayıları kıyaslandığında, Bağdat'ta, diğer okullara oranla yönetici ve muallim sayısının az olduğu söylenebilir.

Harbiyelilerin memleketleri incelendiğinde, Edirne Mekteb-i Harbiyesi'nin daha kozmopolit yapıda olduğu, diğer okullardaki Harbiyelilerin ise yakın coğrafyadan geldikleri görülmektedir. Bu durum özellikle Bağdat'ta daha belirgindir. Hatta Bağdat Mekteb-i Harbiyesi'nin yönetici ve muallim kadrosunda bile bu durum söz konusudur. Okullarda, öğretim kadrosunun yanı sıra cerrah, eczacı, imam gibi görevliler de bulunmaktadır.

Taşra Harbiyelerinde okutulan dersler, İstanbul'daki Mekteb-i Harbiye ile benzerlik göstermektedir. *Akâ'id-i Dîniyye, Hikmet-i Tabiiye, Topoğrafya Nazariyatı, Kimya, Terbiye-i Askeriyye, Kitâbet-i Askeriyye, Hıfzısıhâ, Harita Tersimi, Coğrafya Ameliyâtı, Tâ'lim Ameliyâtı, Ceza Kanunnamesi* gibi derslerin yanı sıra, dâhiliye zabitleri tarafından, *Piyade ve Süvari Talimleri* ile *Jimnastik* dersi uygulamalı olarak icra edilmiştir. Yabancı dil dersi olarak Fransızca mecburi derstir. Harbiyeliler, Fransızcanın yanı sıra Rusça ya da Almanca derslerinden birini seçmeli olarak almaktadırlar. Tüm okullarda bir ya da birden fazla Fransızca, Rusça ve Almanca mualliminin

¹⁵ Mesut Uyar ve Edward J. Erickson, *Osmanlı Askeri Tarihi*, 2. Basım, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017), s. 410.

¹⁶ Manastır ve Edirne'nin iki dönemde vermiş olduğu mezun toplamları alınmıştır.

bulunması, bu dillerin eğitiminin verildiğini göstermektedir. Bağdat'taki okulun kadrosunda bir adet İngilizce muallimi bulunmaktaysa da bu okulda İngilizce dersinin verildiğine dair kesin bir hükümde bulunmanın zor olduğunu belirtmek gerekir. Okulların yönetici ve muallim kadrosunda görev alan subayların bir kısmı, meslek yaşantılarının ilerleyen dönemlerinde, gerek savaş ve gerekse barış dönemlerinin önemli komutanları olarak ön plana çıkacaklardır.

Okulların imtihanlarına, İstanbul Mekteb-i Harbiyesi'nde görev yapan personelin “müfettiş” sıfatıyla görevlendirildikleri görülmektedir. Örneğin İstanbul Mekteb-i Harbiyesi *Kale Muharebeleri* muallimi Kaimmakam Yusuf Ziya (Coşkun) Bey, Mayıs- Aralık 1908 arasında Bağdat Mekteb-i Harbiyesi'nin imtihanlarına müfettiş olarak görevlendirilmiştir.¹⁷ Aynı şekilde Binbaşı Hüseyin Selahaddin (Koseoğlu) Bey (Çolak Selahaddin), Ağustos 1907-Aralık 1908 arasında üç okulu birden (Edirne, Şam ve Manastır) teftişle¹⁸, yine *Ordu Teşkilatı* ders muavini Mehmet Selahaddin (Adil) Bey, Şubat-Ekim 1908 tarihleri arasında, Erzincan Mekteb-i Harbiyesi'nde yapılan sınavları teftişle görevlendirilmiştir.¹⁹

2.1. Edirne Mekteb-i Harbiyesi

1894 yılında Şumnu'dan Edirne'ye taşınan 2. Ordu bünyesinde kurulan Edirne Mekteb-i Harbiyesi, şehirde bulunan askerî idadi binasında eğitim-öğretime başlamıştır. Söz konusu bina, Sıdika Hanım isminde bir hayırseverin bağışlamış olduğu bir arsa üzerinde, 1871 tarihinde Vali Hurşit Paşa tarafından bizzat temeli atılarak yapılmış olan binadır.²⁰

Edirne Mekteb-i Harbiyesi, yaklaşık üç yıl süren faaliyeti sırasında, 1326'da 20 piyade ve 7 süvari olmak üzere 27 Harbiyeli²¹; 1327'de de 37 piyade ve 9 süvari olmak üzere 46 Harbiyeli mezun etmiştir. Okulun toplam mezun sayısı, 57 piyade ve 16 süvari olmak üzere 73'tür. 1326 yılının mezunlarına dair listeye ulaşamamıştır. Fakat 1324 yılına ait imtihan-ı

¹⁷ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – I*, Yay. Haz. Hülya Toker ve Nurcan Arslan, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2009), s. 265.

¹⁸ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – II*, Yay. Haz. Hülya Toker ve Nurcan Arslan, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2009), s. 533-534. Hüseyin Selahaddin Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçtiği sırada 3. Kolordu komutanı olan kişidir.

¹⁹ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, Yay. Haz. Hülya Toker ve Nurcan Arslan, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2009), s. 146-148.

²⁰ İsmail Hakkı Akansel, *Taşra Harp Okulları*, (İstanbul: Harp Akademileri Basımevi, 2003), s. 54.

²¹ BOA, *BEO.*, 3403/255178, H-27.08.1326. (Edirne Mekteb-i Harbiyesinden neş'et eden efendilere mülâzım-ı sânilik tevcihi).

umumi cetvelinden, 1326 yılında okula 32 Harbiyelinin devam ettiği, bunlardan da yukarıda belirtildiği gibi 27'sinin mezun olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda, 1324 yılında başlayan ve 1326'da mezun olması gereken Harbiyelilerin listesi verilmiştir. (Mezun listesi olmadığından, mezun olmayan 5 Harbiyelinin hangileri olduğu bilinmemektedir.)

ADI	MEMLEKETİ	ADI	MEMLEKETİ
Cevdet	Edirne	Keşşaf	Bursa
Recep P.1324-27*	Edirne	Fahri	Edirne
Mustafa	Tosya	Hakkı	Kayseri
Emin [ÇINAR]	Karahisar	Osman	Bursa
Mazhar P.1324-2*	Bursa	Cavit	Manastır
Nureddin	Edirne	Süleyman	Edirne
Sami P.1324-31*	Kayseri	Rıza	Priştine
Munis	Âsitâne	Abdullah	Harpur
Bahri P.1324-42*	Yerebatan	Hüsni	Selanik
Mehmed	Hırka-i Şerif	Ali	Kütahya
Bekir	Edirne	Ali	Yozgat
Fahri	İslimye	Asım	Kayseri
Ahmed Sıdkı	Dimetoka	Galip	Tosya
Mustafa	Kırkkilise	Sami	Kırkkilise
Süleyman Hikmet	Bağdad	Ali	Yanbolu
Hüseyin Hüsni	Çarşamba	Münip	Taşköprü

Tablo 1: Edirne Mekteb-i Harbiyesi H-1324 yılı İmtihan-ı Umumi Cetveli²²

Aşağıdaki tabloda, 1327 mezunlarına dair bilgiler verilmiştir:

ADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	DUHULÜ	ŞAHADETNAME NUMARASI	SINIFI
Şerif	İbrahim	Edirne	1322	399	Piyade
Cemil	Tahir	Ergene	1322	395	Piyade
Şefik	Refik	Niğde	1322	381	Piyade
Şevket	Ahmed	Sapanca	1322	374	Piyade
Mehmed	Ahmed	Edirne	1322	352	Piyade
Osman	Ahmed	Akşehir	1322	351	Piyade
Ali	Hamid	Elmalı	1322	348	Piyade
Bekir Sami	Arif	Erzincan	1322	353	Piyade
Ömer Rıza	Osman	Edirne	1322	347	Piyade
Safvet	Gâlib	Âsitâne	1322	328	Piyade
Hüseyin Râfet	Hilmi	İzmir	1322	353	Piyade
Kamil	Cemal	Bursa	1322	313	Piyade
Nizâmi	Emin	İskeçe	1322	311	Piyade
Mustafa	Ali Rıza	Kirmasti	1322	312	Piyade
Kemal	Hasan	Edirne	1322	304	Piyade
Ziya	Ali	Trabzon	1322	300	Piyade
Tahsin	Salih	Âsitâne	1322	299	Piyade
İbrahim	Ahmed	Sivas	1322	296	Piyade

²² Kara Harp Okulu Arşivi, *Numara Defteri*, Defter No: 32. (*) işaretli bilgiler, Akansel'den alınmıştır.

Mehmed Enver	Nizam	Bursa	1322	291	Piyade
Yusuf	İsmail Hakkı	Âsitâne	1322	296 (Mükerrer)	Piyade
Ca'fer	Ağân	Bosna	1322	299 (Mükerrer)	Piyade
Mustafa	Mehmed	??	1322	291 (Mükerrer)	Piyade
Hüseyin Şükrü	İbrahim	Malatya	1322	287	Piyade
Şükrü	Bekir	Karaman	1322	279	Piyade
Mustafa Lütfi	Mehmed	Kastamonu	1322	286	Piyade
Fu'ad	Tevfik	Bursa	1322	282	Piyade
Feyzi	Mustafa	Zağfiranbolu	1322	283	Piyade
Kemal	Osman	Üsküdar	1322	284	Piyade
Nihad	Sami	Selânik	1322	275	Piyade
Ahmed	Mustafa	Kastamonu	1322	270	Piyade
Hamdi	Mehmed	Van	1322	271	Piyade
Hakkı	Yunus	Edirne	1322	270 (Mükerrer)	Piyade
Sabri	Sa'id	Hamidiye	1322	269	Piyade
Mehmed Ali	Mehmed	Edirne	1322	263	Piyade
Hakkı	Ahmed	Amasya	1322	252	Piyade
Hüseyin	Sadık	Kastamonu	1322	243	Piyade
Sami	Ali	Kırkkilise	1322	249	Piyade
Şemseddin	Tahir	Ergene	1322	420	Süvari
Tevfik	Mustafa	Trablus	1322	415	Süvari
Necmeddin	İbrahim	Edirne	1322	284 (Mükerrer)	Süvari
Hüseyin	Hamza	Harıncık	1322	320	Süvari
Ahmed	Ahmed	??	1322	288	Süvari
Ahmed	Ali	Yozgat	1322	293	Süvari
Şerâfeddin	İbrahim	Âsitâne	1322	259	Süvari
Mehmed Ali	İzzet	Amasya	1322	260	Süvari
Halil	Hamid	Elmalı	1322	247	Süvari

Tablo 2: *Edirne Mekteb-i Harbiyesi 1327 Mezunları*²³

Edirne Mekteb-i Harbiyesi'nde görev yapan yönetici ve öğretmen kadrosu aşağıdadır:

²³ BOA, İ.A.S., 92/24, H-22.09.1327. (Edirne Mekteb-i Harbiyesi'nden mezun olan efendilerin uhdelerine mülazım-ı sânilik rütbesi tevcihi).

ADI	BABA ADI	RÜTBESİ	GÖREVİ	NASBI	DUHUL	DOĞUM T.	MEMLEKET
Haşim	Hüseyin	Miralay	Müdür ve Ders Nazırı	1322	1298	1278	Balıkesir
Mustafa	Osman	Kaimmakam	Lisan-ı Osmanî ve Kitâbet muallimi	1324	1295	1271	Kengiri [Çankırı]
Fehmi	Halid	Kaimmakam	Riyaziye muallimi	1324	1295	1270	Edirne
İsmail Arif	Süleyman	Kaimmakam	Müdür ve Ders Nazırı	1322	1306	1290	Çengelköy
Mustafa Tal'at	Mehmed Nuri	Binbaşı	Dâhiliye Müdürü ve Talim muallimi	1322	1304	1289	İstanbul
Rıza	Hâfız Paşa	Binbaşı	Fransızca muallimi	1325	1295	---	Deraliye
Mahmud Kâmil	Naci	Binbaşı	Ders Nazırı muavini	1322	1313	---	Haleb
Hasan Tahsin	Mehmed Emin	Alay emini	Umur-ı Tahririye ve Hesabiye me'muru	1324	1286	1266	Harput
İbrahim Emin	Mahmud Rasim	Binbaşı	Müdür Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta'lim muallimi	1324	1299	1281	Âsitâne
Mustafa İzzet	Hüseyin	Binbaşı	Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta'lim muallimi	1320	1301	1282	Uzunköprü
Ömer Fehmi	Mustafa	Binbaşı	Topoğrafya muallimi	1323	1314	1292	Çanakale
Süleyman İlhami	Hasan	Binbaşı	Fransızca muallimi	1320	1300	1282	Fatih
Muharrem	Abdurrahman	Binbaşı	Rusça ve Topoğrafya muavini	1323	1313	1291	Rupçuz ²⁴
Şakir	Mustafa	Binbaşı	Fransızca muavini	1324	1308	1292	Priştine
Mustafa Niyazi	Yusuf	Binbaşı	Topoğrafya muallimi	1323	1316	---	Kırkkilise
Mustafa Celal	İsmail	Binbaşı	Riyaziye muallimi	1323	1302	1284	Üsküdar
			Hendese muallimi	1320	1315	---	Davutpaşa

²⁴ Bazı kaynaklarda Filibe olarak geçmektedir. Bkz. *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – II*, s. 15.

TÜRK ASKERÎ EĞİTİM VE ÖĞRETİM TARİHİ SEMPOZYUMU

Hüseyin	Ahmed	Binbaşı	Tabiye muallimi	1319	1311	---	Bandırma
Ahmed Hamdi	Süleyman	Kolağası	Hıfzısihha muallimi	1319	1314	1288	Selanik
Mehmed Ali*	Ömer Hulusi	Kolağası	Jimnastik muallimi	1319	---	---	---
İhsan	Cemal	Binbaşı	İstihkâm muallimi	1323	1314	1298	Cihangir
Mustafa	Ömer	Yüzbaşı	İstihkâm muallimi	1323	1314	1297	Muğla
Hayri	Halil	Yüzbaşı	Tabiye muallimi	1323	1314	---	Âsitane
Abdurrahman [Nafiz]	Mehmed	Yüzbaşı	Ordu Teşkilatı muallimi	1323	1316	---	Solaksinan
Osman Hidayet	Ömer Nuri	Alay emini	Muhasebe me'muru	1324	1306	1287	Sivas
Sıdkı	Emin	---	Tabur kâtibi	1323	1318	---	
Hacı Hüseyin	Mehmed	---	Tabur imamı	1304	1301	---	Sürmene
Mehmed	Mustafa	Yüzbaşı	Dâhiliye zabiti	1321	1310	1290	Çırpan
Seyfi	Süleyman	Yüzbaşı	Dâhiliye zabiti	1316	1308	1286	İsparta
Cavid	Yakub Kâmil	Yüzbaşı	Topoğrafya muavini	1320	1315	1298	Edime
İsmail Hakkı	Mustafa	Yüzbaşı	İstihkâm muavini	1322	1316	---	Karahisar
Mehmed Şemseddin	Halil	Yüzbaşı	Dâhiliye zabiti	1323	1309	1291	Âsitane
Rıza	Mustafa	Yüzbaşı	Almanca muallimi	1321	1310	1293	Âsitane
Mustafa Zeki	Mustafa	Yüzbaşı	Hıfzısihha muallimi	---	---	---	Bahkesir
Mehmed Salim	Hamza	Yüzbaşı	Tabiye muavini	1321	1316	1296	Laleli
Hüsnü Rıza	Ali	Yüzbaşı	Ordu Teşkilatı muavini	1322	1316	1299	Gümölcine
İbrahim Cemil	Ali Rıza	Yüzbaşı	Almanca muavini	1324	1311	1293	Âsitane
Mustafa Rami	Ömer	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti ve Piyade Talim muavini	1326	1314	1293	Eskizağra
Mehmed Said	Zekeriya	Yüzbaşı	Jimnastik muallimi	1323	1311	---	Çerkeş
Sıdkı	Bekir	Yüzbaşı	Lisan muallimi	1323	1310	---	İzmir
Mehmed Zihni	Ziya	Yüzbaşı	Dâhiliye zabiti	1327	1314	---	Galata
Ahmed	Veliüddin	Yüzbaşı	Resim muallimi	1325	1309		Âsitane
Mustafa Kemâl	İsmail	Mülâzım-1 evvel	Dâhiliye Zabiti ve	1321	1316	1295	Kırkkilise

			Piyade Talim muavini				
Râmi*	Ömer	Mülâzım-1 evvel	Dâhiliye Zabiti ve Piyade Talim muavini	1320	---	---	---
Vehbi	Hüseyin	Mülâzım-1 evvel	Lisân-ı Osmani muavini	1320	1313	1294	Bosna
Nadir	Hasan	Mülâzım-1 evvel	Dâhiliye Zabiti ve Süvari Talim muavini	1314	1309	1289	Âsitane
Abdülkadir	Mustafa	Mülâzım-1 evvel	Almanca muavini	1323	1313	1296	Âsitane
Ref'et	Cafer	Mülâzım-1 evvel	Dâhiliye Zabiti ve Süvari Talim muavini	1324	1316	1298	Selimiye
İbrahim Nazif	Sadık	Mülâzım-1 evvel	Dâhiliye Zabiti	1324	1316	1298	Edirne
Mehmed Muharrem	Dâver	Mülâzım-1 evvel	Lisan-ı Osmâni muavini	1321	1317	---	Alasonya
Fa'ik	Kahraman	Mülâzım-1 evvel	Esvap emini	1322	1302	---	Erzurum
Süleyman Şevket	Ali	Mülâzım-1 evvel	Esvap emini muavini ve evrak memuru	1321	1308	1290	Kırkkilise
Süleyman	Mustafa	Mülâzım-1 evvel	Ordu Teşkilatı muavini	1319	1311	1291	Adana
Cemil	Mehmed Akif	Mülâzım-1 evvel	Dâhiliye Zabiti	1322	1314	1296	Filibe
Ali Fehmi	Zekeriya	Mülâzım-1 evvel	Dâhiliye Zabiti	1325	1316		Beşiktaş
İsmail Hakkı	Osman Nuri	Mülâzım-1 evvel	Coğrafya ve Kozmoğraf ya muallimi	1327	1319	---	Kumanova
Hasan	Abdurrahman	Mülâzım-1 evvel	Cebir ve Müsellesât muallimi	1324	1318		Kastamonu
Salih	Mehmed	Mülâzım-1 evvel	Tarih muallimi	1324	1320		Edirne
Hüseyin Hüsnu	Veliüddin	Mülâzım-1 evvel	Coğrafya ve Kozmoğraf ya muallimi	1320	1316		Çırçır (?)
İhsan	Abrurrahman	Mülâzım-1 sâni	Rusça muavini	1321	1318	1300	Vaniköy

İsmail Hakkı	Râşid	Mülâzım-1 sâni	Talim muavini ve Dâhiliye Zabiti	1322	1319	1298	Filiba
Mustafa	Mehmed	Mülâzım-1 sâni	Talim muavini ve Jimnastik muallimi	1322	1319	1301	Konya
Osman Hayri	İbrahim Hakkı	Mülâzım-1 sâni	Dâhiliye Zabiti	1322	1319		Davutpaşa
Cevdet	Hüsnü	Mülâzım-1 sâni	Dâhiliye Zabiti	1319	1316	1302	Alibeyköy
Edib	Ahmed Nazmi	Mülâzım-1 sâni	Talim muavini	1321	1318	---	Üsküdar
Mustafa	Hüseyin Hüsnü	Mülâzım-1 sâni	Talim muavini ve Dâhiliye Zabiti	1316	1314	1295	Gelibolu
Fu'ad	Mehmed Emin	Mülâzım-1 sâni	Eskrim ve Cimnastik Muallimi	1322	1319	1303	Hersek ?
İbrahim	Mehmed	Mülkiye memuru	İmam	1275	---	---	Edime
Yusuf Ziya	Mehmed	Mülkiye memuru	Cerrah	1322	---	---	Arapkir
Hacı Mehmed Sa'id	Hasan	Mülkiye memuru	Eczacı	---	---	---	Âsitane
Galib Hüsnü	---	Mülkiye memuru	Cerrah	1301	---	---	---
Rudolf	Giovanni Permaines	Mülkiye memuru	Fransızca muallim muavini	1327			Âsitane

Tablo 3: Edirne Mekteb-i Harbiyesi İdareci ve Öğretmenleri²⁵

“Ordu Teşkilatı muallimi” olan Yüzbaşı Abdurrahman ise Millî Mücadele’de 1. Piyade Tümen Komutanı olan ve 1949’da Türkiye Cumhuriyeti’nin beşinci Genelkurmay Başkanı olarak atanan Abdurrahman Nafiz Gürman’dır. Tabloda, “İstihkâm muallimi” olarak gözüken Yüzbaşı Mustafa, Menemen olayı sonrası kurulan mahkemenin başkanlığını yapan ve 1943 yılında 3. Ordu Komutanlığı görevine atanan Mustafa Muğlalı’dır. Aynı zamanda, Manastır Mekteb-i Harbiyesi’nde de görev yapmıştır.²⁶ Bir başka İstihkâm muallimi Binbaşı İhsan, 1. Dünya Savaşı’nda sırasıyla 9., 13. ve 4. Kolordu komutanlığı görevlerini yaptıktan sonra 6. Ordu komutanlığına atanan, savaş sonunda Malta’ya sürgün edilen, Eylül 1921’de esaretten dönen ve Ekim 1921’de Batı Cephesi 1. Ordu Komutanlığı’na atanan Ali İhsan

²⁵ Kara Harp Okulu Arşivi, *Künye Defteri*, Defter No: 36 (Umum Mekâtib-i Askeriye’deki İdareci ve Öğretmenler); *Salnâme-i Askerî*, (İstanbul: Mekteb-i Harbiye-i Şâhane Matbaası, 1326), s. 1028-1029. (*) işaretliler sadece Salname-i Askerî’de geçmektedir.

²⁶ *Birinci Dünya Savaşı’na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 88-90.

(Sabis) Paşa'dır.²⁷ Tabiye muavini Yzb. Mehmet Salim (Ayalp), 1. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'ye katıldıktan sonra, Cumhuriyet döneminde Tümgeneral rütbesiyle 12. Tümen Komutanı ve İstanbul Askerî Mıntika komutanı olarak görev yaptıktan sonra 1942'de emekliye ayrılmıştır.²⁸

İstihkâm muavini Yzb. İsmail Hakkı (Uluçınar), 1. Dünya Savaşı'nda çeşitli kolordu ve tümenlerde kurmay başkanlığı görevlerinde bulunmuş, Millî Mücadele'ye katılmış ve 1938'de Tuğbay rütbesi ile emekli olmuştur.²⁹ Ordu Teşkilatı muavini Yzb. Hüsnü Rıza (Ünsal), 1. Dünya Savaşı'na katılmış, Ocak 1918'de Yemen'de esir düşmüş, esaret dönüşü Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele'ye katıldıktan sonra, Cumhuriyet döneminde Tümgeneral rütbesiyle 6. ve 61. Tümen Komutanlıkları ile Askerî Temyiz Mahkemesi 2. Başkanlığı görevlerinden sonra 1943'te emekliye ayrılmıştır.³⁰ Müdür ve Ders Nazırı Kaımmakam İsmail Arif (Baytın) Bey, Temmuz 1906'da Şam'da aynı göreve atandıktan sonra Kasım 1908'de Edirne'de görevlendirilecektir. 1. Dünya Savaşı'nda 29. Tümen Komutanı olarak görev yaptığı sırada Sarıkamış'ta Ruslara esir düşecek ve Ağustos 1920'de Sibirya'dan firar ederek yurda dönecektir.³¹ 1923 yılında sağlık durumundan dolayı emekliye ayrıldıktan sonra Kafkas Cephesi anılarını yayınlacaktır.³² Dâhiliye Müdürü Binbaşı Mustafa Talat (Tunç), 1. Dünya Savaşı'nda 1. Alay Komutanı olarak Çanakkale bölgesindeki muharebelere katılmış ve burada yaralanmıştır. Yedi aylık bir tedaviden sonra alayına dönmüştür.³³

Ders Nazırı Muavini Binbaşı Mahmud Kâmil, 1. Dünya Savaşı'nda 2., 3. ve 5. Ordu Komutanlıklarında bulunan ve 1922'de vefat eden Mahmud Kâmil Paşa'dır.³⁴ Rusça ve Topoğrafya muavini Süleyman İlhami, 1. Dünya Savaşı'nda 12. Tümen komutanı olarak görev yaparken 1 Eylül 1916'da şehit olmuştur.³⁵ Topoğrafya muavini Yüzbaşı Cavit, 1. Dünya Savaşı'na ve Millî

²⁷ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 232-234.

²⁸ *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tuğay Komutanlarının Biyografileri – II*, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2010), s. 314-316.

²⁹ *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tuğay Komutanlarının Biyografileri – II*, s. 362-364.

³⁰ *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tuğay Komutanlarının Biyografileri – II*, s. 366-367.

³¹ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – I*, s. 270-271.

³² Arif Baytın, *İlk Dünya Harbinde Kafkas Cephesi: 29. Tümen ve 3 Alay Sancağı*, (İstanbul: Vakit Matbaası, 1946). Hatıralar yakın zamanda "Sessiz Ölüm- Sarıkamış Günlüğü" adıyla tekrar yayınlanmıştır. Bkz. Arif Baytın, *Sessiz Ölüm-Sarıkamış Günlüğü*, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2020).

³³ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – I*, s. 168-169.

³⁴ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 11-12.

³⁵ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 15-16.

Mücadele'ye katılan, bu arada TBMM'de I. ve II. dönemde Kars milletvekili olarak görev yapan, 1927'de tümgeneralliğe getirilen ve bu rütbede iken 1933'te vefat eden kişidir.³⁶ Aynı zamanda 10. Genelkurmay Başkanı Rüştü Erdelhun'un ağabeyidir. Topoğrafya muallimi Binbaşı Mustafa İzzet (Yavuzer), 1. Dünya Savaşı'na ve Millî Mücadele'ye katılmış, 1925 yılında Genelkurmay Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı'na getirilmiş, 1930'da tümgeneralliğe terfi ettirilmiş ve bu rütbede 1932'de emekliye sevk edilmiştir.³⁷

2.2. Manastır Mekteb-i Harbiyesi

Manastır'da bulunan 3. Ordu'nun bünyesinde kurulan Manastır Mekteb-i Harbiyesi de Edirne gibi 1909'a kadar eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmüş ve okulda 1326 yılında eğitim-öğretime başlayan 60 piyade ve 15 süvari sınıfı Harbiyeliden³⁸; 44'ü piyade ve 11'i süvari olmak üzere toplam 55 Harbiyeli; 1327'de de 41'i piyade ve 16'sı süvari olmak üzere 57 Harbiyeli mezun olmuştur. Toplam mezun sayısı 112'dir. Aşağıda Tablo 3 ve Tablo 4 'te, her iki yılın mezunlarına dair bilgiler verilmektedir.

ADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	DUHUL	ŞAHADETNAME NUMARASI	SINIFI
Mehmed Hulusi	Mustafa	Siroz [Serez]	1321	938	Süvari
Mehmed Hilmi	Ali Rıza	Aydın	1321	1278	Süvari
Hasan Tahsin	Musa	İnebolu	1321	863	Süvari
Ahmed Şevki	Kazım	Naslıç	1321	988	Süvari
Abdülvahid	Mehmed	Kırşehir	1321	1022	Süvari
Ali Nazmi	Kasım	Nevrekob [p]	1321	999	Süvari
Ahmed	Raşid	Radovišta	1321	949	Süvari
Hasan Hayri	Mustafa	Yenipazar	1321	1040	Süvari
Mehmed Asım	Muharrem	Preveze	1321	933	Süvari
Mehmed Cavid	İbrahim	Osiyek	1321	1230	Süvari
Ahmed Tefik	Hacı Hasan	Yemen	1321	1246	Süvari
Şükrü	Mahmud	İştib	1321	1148	Piyade
Neş'et	Ahmed	Deraliye	1321	1034	Piyade
Ahmed	Ali	Manastır	1321	1122	Piyade
Nazım	Naim	Manastır	1321	1233	Piyade
Muharrem	Halil Hayri	Manastır	1321	960	Piyade
Yusuf Ziya	Ali Rıza	Cısr-i Mustafapaşa	1321	1456	Piyade
Hakkı	Osman	Görice	1321	1187	Piyade

³⁶ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 189-191.

³⁷ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 122-124.

³⁸ Kara Harp Okulu Arşivi, *Numara Defteri*, Defter No: 32, s. 590-594. Defterde, süvari gösterilen bazı Harbiyelilerin piyade, piyade gösterilen bazı Harbiyelilerin de süvari olarak mezun oldukları, diploma defteriyle karşılaştırıldığında anlaşılmaktadır.

Mustafa Hamid	Hulusi	Selanik	1321	1286	Piyade
Şevket	Âbidin	Görice	1321	1064	Piyade
Murad	Receb	Köprülü	1321	1169	Piyade
Ali	Hasan	Florine	1321	1273	Piyade
İbrahim Lütfi	Rıza	Selanik	1321	1237	Piyade
Mehmed Nuri	Mahmud	Selanik	1321	1420	Piyade
Hasan Şükrü	İzzet	Manastır	1321	1119	Piyade
Hüseyin Vehbi	İbrahim	Manastır	1321	875	Piyade
Ali Şevki	Mehmed	Köprülü	1321	1002	Piyade
Behçet	Ref'et	Prizren	1321	994	Piyade
Mehmed Sami	Zekeriya	Üsküb	1321	1174	Piyade
Mehmed Cevad	Abbas	Yanya	1321	1011	Piyade
Fezullah	Mahmud	Manastır	1321	1009	Piyade
Ali Şevket	İbrahim	Üsküb	1321	924	Piyade
İbrahim Sırrı	Âdem	Manastır	1321	1104	Piyade
Fahri	Hüseyin	Manastır	1321	1012	Piyade
Cemil	Besim	Manastır	1321	1144	Piyade
İsmail Cemal	Mustafa	İvranya	1321	962	Piyade
Muharrem	Fezullah	Kalkandelen	1321	1353	Piyade
İrfan	Emin	Manastır	1321	1076	Piyade
Mehmed Beşir	Sadullah	Kafkasya	1321	1025	Piyade
Ali Rıza	Mestan	Şumnu	1321	995	Piyade
Mustafa	Osman	Şumnu	1321	1140	Piyade
İsmail Nail	Ahmed	Kırşehir	1321	864	Piyade
Ali Enver	Ahmed Cemil	Girid	1321	1296	Piyade
Mehmed Ferid	Mahmud	Şam	1321	1352	Piyade
Mustafa Fevzi	Mehmed	Kozana	1321	1293	Piyade
Selim Sami	Abdullah	Priştine	1321	1038	Piyade
Hasan Tahsin	Emin	Serfiçe	1321	---	Piyade
Mehmed Cemal	İsmail Hakkı	Priştine	1321	984	Piyade
Mehmed Neş'et	Mustafa	Manastır	1321	1227	Piyade
Hasan İskender	Tevfik	Manastır	1321	1053	Piyade
Mustafa Hulusi	Rıza	Kızanlık	1321	993	Piyade
Galip	Said	Şumnu	1321	1014	Piyade
Mehmed Hilmi	Hacı Ali	Yalvaç	1321	1021	Piyade
Ahmed Hamdi	Salim	Şumnu	1321	1013	Piyade
Mehmed Vahid	Sami	Deraliye	1321	980	Piyade

Tablo 4: Manastır Mekteb-i Harbiyesi 1326 Mezunları³⁹

Mezunlardan Piyade Mülazım-ı Sânisî Kalkandelenli Muharrem, 1. Dünya Savaşı'nda Kurmay Yüzbaşı rütbesiyle, 22. Kolordu Komutanı Miralay Refet Bey'in maiyetinde yer alan, Büyük Taarruz'da 1. Kolordu

³⁹ BOA, BEO., 3417/256203, H-23.09.1326. (Manastır Mekteb-i Harbiyesi'nden çıkan zabitanın şahadetnamelerinin tasdiki).

Kurmay Başkanlığı görevini yürüten, 1946 yılında orgeneralliğe getirilen ve bu rütbede 1951 yılında emekli olan Muharrem Mazlum İşkora'dır.⁴⁰ Yanyalı Mehmed Cevad, Atatürk'ün yaveri Cevad Abbas Gürer'dir. Selanikli Mehmed Nuri, Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Genelkurmay Başkanı Nuri Yamut'tur. Cısr-i Mustafapaşalı Yusuf Ziya, Tümğ. Yusuf Ziya Yazgan'dır.

ADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	DUHULÜ	SINIFI
Mehmed Ali	Mahmud	Naslıç	1322	Piyade
Süleyman Rıza	Hüseyin	Yanya	1322	Piyade
Mustafa Nuri	Ahmed Refik	Manastır	1322	Piyade
İbrahim Edhem	Şaban	Manastır	1322	Piyade
Ali Rıza	Âsım	Belirtilmemiş	1322	Piyade
Ahmed Niyazi	Mehmed	Yanya	1322	Piyade
Şerafeddin	Ahmed	Manastır	1322	Piyade
Salih	Emin	Florina	1322	Piyade
Ali	Murtaza	Manastır	1322	Piyade
Mehmed	Mustafa	Vodina	1322	Piyade
Mehmed Nuri	Mehmed Ali	Aydın	1322	Piyade
Ömer Cemil	Ahmed	Âsitâne	1322	Piyade
İsmail	Hüseyin	Nazilli	1322	Piyade
Mehmed Şevket	Ref'et	Manastır	1322	Piyade
Ali	Tevfik	Kesriye	1322	Piyade
Yusuf Ziya	Ali	Taşlıca	1322	Piyade
Fâik	Yusuf	Üsküb	1322	Piyade
Tevfik	Hakkı	Manastır	1322	Piyade
Ahmed	Hüseyin	Kula	1322	Piyade
Hüseyin Hüsnü	İbrahim	İlbasan	1322	Piyade
İrfan	Mehmed	Preveze	1322	Piyade
Fâik	Mehmed Sa'îd	Gevgili ⁴¹	1322	Piyade
Şevki	Yusuf	Prizren	1322	Piyade
Mehmed Celâl	Ahmed Cemil	Prizren	1322	Piyade
Abdurrahman	Salih	Prizren	1322	Piyade
Ulvî	Ali Rıza	Selanik	1322	Piyade
Cemal Sa'îfi	Receb	Taşlıca ⁴²	1322	Piyade
Şevket	Mustafa	İşkodra	1322	Piyade
Halil	Hayrullah	Manastır	1322	Piyade
Mustafa Şevki	Salim	Ohri	1322	Piyade
Nâşid	Râfet	Yenişehir	1322	Piyade
Halil Necâti	Mehmed	Üsküb	1322	Piyade
Ahmed Nazmi	Hüseyin Ziya	Preveze	1322	Piyade
Ali Rıza	Hâlid	Manastır	1322	Piyade
Yunus Âgâh	Mehmed Hâlid	Karaferye	1322	Piyade
Murad	Halil	Prizren	1322	Piyade
Şükrü	Feyzullah	Debre	1322	Piyade

⁴⁰ Muharrem Mazlum İşkora'nın aynı zamanda, askerî tarih konusunda yazılmış önemli eserleri de vardır. Bkz. *Türk Ordusu Kurmaylık (Erkânıharbiye) Tarihçesi*, (Ankara: Harp Akademileri Matbaası, 1944); *Harp Akademileri Tarihçesi (1846-1965)*, c. 1, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1966); *Harp Akademileri Tarihçesi (1930-1965)*, c. 2, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1968).

⁴¹ 23 no.lu numara defterine göre Bağdat.

⁴² 23 no.lu numara defterine göre Prizren.

Mehmed Saadetdin	Beytullah	Bozdoğan	1322	Piyade
Süleyman Nuri	İbrahim	Yanya	1322	Piyade
Hüsameddin	İsa	Edirne	1322	Piyade
Yusuf Ziyâ	Ömer	Prepol	1322	Piyade
Mehmed Kemâl	Mustafa	Harput	1322	Süvari
Abdülhamid	Hasan Tahsin	Alasonya	1322	Süvari
Atâullah	Hamdi	Manastır	1322	Süvari
Mehmed Fâik	Numan	Üsküb	1322	Süvari
Tahsin	Hüseyin	Selanik	1322	Süvari
Tevfik	Edhem	Yenişehir	1322	Süvari
Rıza	Hamdi	??	1322	Süvari
Câvid	Ali Rıza	Ula	1322	Süvari
Es'ad	Salih	Manastır	1322	Süvari
Âkif	Ali	Priştine	1322	Süvari
İsmail Hakkı	Behzâd	Vodina	1322	Süvari
Cevdet	Mehmed Ali	İşkodra	1322	Süvari
Ali Hulûsi	İbrahim Edhem	Manastır	1322	Süvari
İsmail	İsmail	Köprülü	1322	Süvari
Halil Avni	Mehmed	Erzurum	1322	Süvari
Mehmed Emin	Receb	Manastır	1322	Süvari

Tablo 5: Manastır Mekteb-i Harbiyesi 1327 Mezunları⁴³

Manastır Mekteb-i Harbiyesi'nde görev yapan yönetici ve öğretmen kadrosu aşağıdadır:

ADI	BABA ADI	RÜTBE	GÖREV	NASBI	DUHUL	DOĞUM T.	MEMLEKET
Ahmed Şevki	Emin	Miralay	Müdür ve Ders nazırı	1322	1303	1285	Erzurum
Nuri	Ömer	Kaym	Ders nazırı	1323	1311	1290	Hamidiye
Mehmed Tevfik	Sâlih	Kaym	Müdür	1327	1293	---	Manastır
Mehmed Vehib	Mehmed Emin	Binbaşı	Ders nazırı muavini	1322	1309	1291	Yanya
Mehmed Kazım	Hâşim	Binbaşı	Dâhiliye müdiri ve Piyade Ta'lim muallimi	1322	1307	1291	Âsitâne
Abdurrahman [AYGÜN]	Muhsin	Binbaşı	Topoğrafya ve İlm-i Ahlâk muallimi	1323	1312	1296	Mudanya

⁴³ BOA, İ.A.S., 90/40, H-03.09.1327. (Manastır Mekteb-i Harbiyesi'nden mezun olan piyade ve süvari talebeleri uhdesine mülâzım-ı sânilik rütbesi tevcihi).

TÜRK ASKERÎ EĞİTİM VE ÖĞRETİM TARİHİ SEMPOZYUMU

Mustafa Celal	İsmail	Binbaşı	Riyaziye muallimi	1327	1305	---	Davutpaşa
Şevket	Ömer	Binbaşı	Ordu Teşkilâtı muallimi	1323	1312	---	Defterdar
Nihad	İbrahim Edhem	Binbaşı	Tabiye muallimi	1323	1310	1294	Filibe
Habib	Hamid	Kolağası	İstihkâm ve Fenn-i Esliha muallimi	1324	1314	1294	Bolu
Mehmed Sabri	İbrahim	Kolağası	Dâhiliye müdürü	1322	1302	1285	Edirne
Mehmed Cemâl	Şerâfeddin	Kolağası	Cerrah	---	1295	1277	Âsitâne
Necmeddin	Hâfız Yusuf	Kolağası	Fransızca muallimi	1323	1314	1296	Kadıköy
Mustafa	Ömer	Kolağası	Riyaziye muallimi	1323	1314	1297	Muğla
Abdurrahman	Muhsin	Yüzbaşı	Dâhiliye zabiti ve Piyade Ta'lim muavini	1320	1311	1292	Cağaloğlu
Mehmed Hulusi	Ahmed	Yüzbaşı	Taktik muavini	1318		1297	Seferihisar
Osman Necib	Abbas	Yüzbaşı	Almanca Lisan muallimi	1321	1311	1293	Drama
Abdi	Ali	Yüzbaşı	Tabiye muavini	1320	1315	---	Kasımağa (?)
Ahmed Râsim	Nazif	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti ve Piyade Ta'lim muavini	1319	1309	---	Mudanya
Mehmed Hâlid	İbrahim	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti ve Piyade Ta'lim muavini	1323	1310	---	Yanya
Osman Behçet	Kemaleddin	Yüzbaşı	Ordu Teşkilâtı muavini	1321	1316	1296	Balıkesir
Adem Seyfi	Muhiddin	Yüzbaşı	Topoğrafya muavini	1321	1316	1298	Hamidiye
Mehmed Asım	İsmail	Yüzbaşı	Tarih muallimi	1324	1313	---	Bosna
Nazif	Hüseyin	Yüzbaşı	Dâhiliye zabiti	1326	1314	---	Latifpaşa
Kadri	Hacı Şevki	Yüzbaşı	Hendese muallimi	1327	1315	---	Üsküdar
Ahmed Ref'et	Salim	Yüzbaşı	Riyaziye muallimi	1327	1316	---	Selanik
Cavid	Salih	Yüzbaşı	Dâhiliye zabiti	1323	1312	---	Dupniçe

Hüseyin	Yusuf	Yüzbaşı	Lisan-1 Osmani muavini	1326	1313	---	Prizren
Aziz	Mehmed	Yüzbaşı	Fransızca muavini	1327	1316	---	Adana
Hüseyin Hüsnu	---	Yüzbaşı	Riyaziye muallimi	1327	1316	---	Çırcır (?)
Mehmed Fu'ad	Hacı Ahmed	Yüzbaşı	Riyaziye muallimi	1319	1314	1297	Diyarbakir
Abdi Kâmil	Mehmed	Yüzbaşı	Hıfzısıhha muavini ve Mekteb tabibi	1318	1318	1296	Selanik
Nâşid	Şevki	Yüzbaşı	Hıfzısıhha muavini	1320	1320	1294	Vodina
Mustafa Galib	Arif	Yüzbaşı	Riyaziye muavini	1320	1315	1297	İnebolu
Halid	Ahmed	Yüzbaşı	Fransızca Muallimi	1322	1316		Humus (?)
Kadri	Hasan	Yüzbaşı	İstihkâm Muavini	1321	1313		Isparta
Ahmed Refik	Ahmed	Yüzbaşı	Almanca Muallimi	1323	1316	1296	Valideçeş me
Ali	Tevfik	Yüzbaşı	Dâhiliye Zâbiti	1325	1310	1289	Haleb
Tevfik	Ömer	Yüzbaşı	Lisan-1 Osmani Muallimi	1324	1313		Manastır
Ali Kanber	İbrahim	Yüzbaşı	Fransızca Muallimi	1324	1313	---	Elbasan
Mehmed Ra'if	Nuri	Alay Emni	Umur-1 Hesabiye ve Tahririye Me'muru	1323	1297	1279	Manastır
Mehmed Şakir	İbrahim	Tabur kâtibi		1320	1308	1290	Manastır
İbrahim	Ali	---	Kitâbet Muavini	1324	1314	---	Manastır
İbrahim Şakir*	Ahmed	Mülazım-1 Evvel	Resim Muallimi	1322	---	---	---
Mehmed Nevres	Osman	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye Zâbiti	1322	1313	1294	Âsitâne
Salih	Ra'if	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta'lim Muavini	1322	1313	1294	Âsitâne
Osman	Selim	Mülazım-1 Evvel	Esvâb Emni Evrak Memuru ve	1321	1306	1287	Görice
Yusuf Sa'im	Mehmed	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti	1324	1316	1295	Kavak
Ahmed Hilmi	Reşâd	Mülazım-1 Evvel	Rusça Muavini	1324	1318	1297	Kafkasya (?)

TÜRK ASKERÎ EĞİTİM VE ÖĞRETİM TARİHİ SEMPOZYUMU

Cemil	Mustafa	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti ve Piyade Ta'lim Muavini	1323	1316	1297	??
Seyfeddin	Mustafa	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti	1324	1316	1299	Nişantaşı
Ali Kemal	Şemsi	Mülazım-1 Evvel	Lisan-ı Osmani Muavini	1325	1317	1295	Üsküdar
Hidâyet	Emin	Mülazım-1 Evvel	Resim muallimi	1326	1318	---	Çukurbostan
Bahri	Ahmed	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye zabiti	1320	1315	---	Selanik
Mehmed Emin	Osman	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye zabiti	1324	1316	---	Âsitâne
Ref'et	Mehmed	Mülazım-1 Evvel	Cimnastik muallimi	1327	1319	---	Girit
Nâmık	Ali Ra'if	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye zâbiti	1323	1316	1297	İhsaniye
İlyas Mâcid	Hasan	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye zâbiti	1316	1324	1295	??
Ali Şevket	Emin	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti ve Piyade Ta'lim muavini	1321	1316	1300	---
İrfan	Makber (?)	Mülazım-1 Evvel	Piyade Ta'lim muavini	1321	1316	1296	Âsitâne
Şükrü	Atâ	Mülazım-1 Evvel	Fransızca muavini	1323	1315	---	Şam
Pertev	Emin	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye zâbiti	1325	1316	1297	Altımermer
Ahmed	Na'il	Mülazım-1 Evvel	Esvab emini	1320	1308	---	Dedeâğaç
Rüşdi	Yusuf	Mülazım-1 Evvel	Dâhiliye zâbiti	1324	1317	---	Nişantaşı
Yusuf Sâim	Mehmed	Mülazım-1 Sâni	Dâhiliye zâbiti	1318	1316	1295	Kavak
Mehmed Vehbi	Hâşim	Mülazım-1 Sâni	Dâhiliye zabiti ve Süvari Ta'lim muavini	1320	1317	1300	Erenköy
Emin	Mustafa	Mülazım-1 Sâni	Esvab emini	1320	1317	1301	Nişantaşı
Nâzım	Cemal	Mülazım-1 Sâni	Süvari Ta'lim muavini	1322	1319		Vezneciler
Şâkir	Râşid	Mülazım-1 Sâni	Esvab emini	1311	1308	1291	Manastır
Ahmed Muhtar	Tevfik	Mülazım-1 Sâni	Esvab emini Mu.ve Evrak memuru	1319	1313	1294	Kesriye

Hacı Hasan Zühdü	Hacı Ali	Memur	İmam	---	1303	1272	Manastır
Selim Sabit	Râşid	Memur	Cerrah	1324	---	1289	Manastır
Davud	Yusuf	Memur	Fransızca muallimi	1326	---	1273	Manastır

Tablo 6: *Manastır Mekteb-i Harbiyesi İdarecileri*⁴⁴

Tabloda, Ders Nazırı Muavini olarak gözüken Binbaşı Mehmed Vehib, 1. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Muharebeleri'nde 2. Ordu Komutanı olarak görev yapan ve 1916 yılında 3. Ordu Komutanlığı'na getirilen Mehmed Vehib (Kaçı) Paşa'dır.⁴⁵ Tabiye muallimi olan Binbaşı Nihat, yine 1. Dünya Savaşı sırasında 2. Ordu Komutanlığı, Millî Mücadele sırasında da Elcezire Cephesi Komutanlığı görevlerini yürüten ve en son askerî Yargıtay Başkanlığı görevinden ve TSK'dan, 1942 yılında emekli olarak ayrılan Nihat Paşa (Anılmış)'dır.⁴⁶ Topoğrafya muallimi Binbaşı Abdurrahman, "Türk Haritacılık Tarihi" kitabının yazarı Tuğg. Abdurrahman Aygün'dür. Dâhiliye Müdürü Binbaşı Mehmed Kazım Bey, 1. Dünya Savaşı'nda; 38, 175 ve 173. Alaylara komutanlık yapmış, Millî Mücadele'de 7. Tümen komutan vekili olarak Sakarya Meydan Muharebesi'ne katılmıştır.⁴⁷

Ordu Teşkilâtı Muavini Yzb. Osman Behçet (Çelik), 1. Dünya Savaşı'nda ve Millî Mücadele'de çeşitli birliklerde görev aldıktan sonra, Cumhuriyet sonrasında Kurmay Albay rütbesiyle 1932 yılında emekli olmuştur.⁴⁸ Dâhiliye Müdürü Kolağası Mehmed Sabri Bey, 1. Dünya Savaşı'nda çeşitli birliklerde görev aldıktan sonra 1932 yılında emekli olmuştur.⁴⁹ Riyaziye Muavini Yzb. Mustafa Galip (Deniz), 1. Dünya Savaşı'nda çeşitli birliklerde görev alan, Cumhuriyet döneminde, 1935 yılında korgeneralliğe getirilerek bu rütbede 1946'da emekli olan ve TBMM'nin IX. Dönem seçimlerinde Kastamonu milletvekilliği yapan kişidir.⁵⁰ Taktik Muavini Mehmed Hulusi, 1. Dünya Savaşı'na katılan, Millî Mücadele'de 24. Tümen Komutanı olarak II. İnönü ve Kütahya-Eskişehir, 18. Tümen komutanı

⁴⁴ Kara Harp Okulu Arşivi, *Künye Defteri*, Defter No: 36 (Umum Mekâtib-i Askeriye'deki İdareci ve Öğretmenler); *Salnâme-i Askerî*, s. 1029-1030. (*) İşaretliler sadece Salname-i Askerî'de geçmektedir.

⁴⁵ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – II*, s. 490-492.

⁴⁶ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – II*, s. 267-269.

⁴⁷ *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri – I*, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 2010), s. 67-68.

⁴⁸ *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri – II*, s. 350-352.

⁴⁹ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – I*, s. 105-106.

⁵⁰ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 197-199. Galip Deniz'in, "Büyük Harpte 40'ıncı Tümenin Asîr'deki Harekâtı", *Askerî Mecmua*, Sayı 98 (1 Eylül 1935) adlı eseri vardır.

olarak da Büyük Taarruz ve takip harekâtına katılan Kurmay Albay Hulusi Cönk'tür.⁵¹

2.3. Erzincan Mekteb-i Harbiyesi

Erzincan Mekteb-i Harbiyesi'nin açılış tarihi Temmuz 1906'dır.⁵² Okul, ilk sene 37 piyade ve 11 süvari sınıfı Harbiyeli ile eğitim-öğretim faaliyetlerine başlamış⁵³, bunlardan 29 piyade ve 9 süvari olmak üzere toplam 38 Harbiyeli mezun olmuştur. Erzincan Mekteb-i Harbiyesi, Ekim 1908'de kapatılmıştır. Mezunların bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

ADI	BABA ADI	MEMLEKET	DUHULÜ	NUMARA	SINIFI
Mehmed Ziya	Hasan	Sivas	1321	1477	Piyade
İshak Avni	Ahmed	Harput	1321	1465	Piyade
Esad	Faris	Şam	1321	1433	Piyade
Dursun Ferid	Şakir	Erzincan	1321	1428	Piyade
Mehmed Zeki	Kamil	Refahiye	1321	1356	Piyade
Ali Haydar	Kalu (?)	Harput	1321	1296	Piyade
Ömer Lütfi	Kamil	Refahiye	1321	1255	Piyade
Bekir Sıdkı	Murad	Erzincan	1321	1237	Piyade
Şahameddin	Ahmed Fuad	Erzurum	1321	1275	Piyade
Mehmed Şükrü	Ali Rıza	Niksar	1321	1137	Piyade
Mehmed Emin	Saim	Eğin	1321	1108	Piyade
İbrahim Hakkı	Ahmed	Divrik[ği]	1321	1153	Piyade
Ahmed Lütfi	Mustafa	Harput	1321	1090	Piyade
Ahmed Şevki	Mustafa	Van	1321	1107	Piyade
Ahmed Turan	Akif	Malatya	1321	1114	Piyade
Rüşdi	Mustafa	Van	1321	1075	Piyade
Mehmed Hilmi	Mustafa	Harput	1321	1087	Piyade
Mehmed Refik	Tevfik	Van	1321	1043	Piyade
Ahmed Fevzi	Bekir	Kelkit	1321	1067	Piyade
Mehmed Zeki	Ahmed	Hasankale	1321	1065	Piyade
Mustafa Adil	Mehmed	Van	1321	1023	Piyade
Ahmed Nazım	Kamil	Lazkiye	1321	983	Piyade
Yusuf Agâh	Ferhad	Manastır	1321	1043	Piyade
Arslan	Mustafa	Erzincan	1321	965	Piyade
Abdurrahim	Osman	Sivas	1321	1061	Piyade
İsmail Hakkı	Mehmed	Amasya	1321	976	Piyade
İbrahim Hakkı	Ömer	Erzincan	1321	981	Piyade
Mehmed Akif	Ömer	(?)	1321	1323	Piyade
Ali Rıza	İslam	Sivas	1321	1050	Piyade
Kamil	Hasan	Niksar	1321	1229	Süvari
Mehmed Said	İsmail	Erzincan	1321	1241	Süvari
Mehmed Mehameddin	Sadık	Harput	1321	1201	Süvari
Şerafeddin	Mehmed	Sivas	1321	1174	Süvari
Kazım	Hasan	Karahisar	1321	1164	Süvari

⁵¹ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 259-261.

⁵² Ali Kemal Aksüt, *Erzincan*, (İstanbul: Resimli Ay Matbaası, 1932), s. 399.

⁵³ *Mekteb-i Harbiye Arşivi, Numara Defteri*, Defter No: 32, s. 40-42.

Abdülhamid	Derviş	Van	1321	955	Süvari
Abdülmeccid	Kadir	Bitlis	1321	890	Süvari
Hulusi	İbrahim	Erzurum	1321	856	Süvari
Mirza	Ali Rıza	Erzurum	1321	1075	Süvari
TOPLAM	38				

Tablo 7: Erzincan Mekteb-i Harbiyesi Mezunları⁵⁴

1326 yılı Askerî Salnamesi'ne göre Erzincan Mekteb-i Harbiyesi'nde görev yapan idareci ve diğer personel bilgileri aşağıdadır:

ADI	BABA ADI	RÜTBESİ	GÖREVİ	NASBI	DUHULÜ	DOĞUM TARİHİ	MEMLEKET
Mehmed Fuad *	Ziya	Erkânıharb Kaym.	Müdür ve Ders Nazırı	22.07.1322	1303	1287	İstanbul
Mehmed Ali*	Süleyman	Piyade Binbaşı	Dâhiliye Müdürü ve Ta'lim Muallimi	25.07.1322	1300	1282	İstanbul
Yakup Şevki*	Mehmed	Erkânıharb Binbaşı	Ders Nazırı Muavini	14.02.1322	1310	1292	Harput
Yusuf *	İbrahim	Erkânıharb Kolağası	Ta'biye Muallimi	25.06.1323	1310	1292	Yozgat
Mehmed Arif	Abdurrahman	---	Lisân-ı Osmani Muallimi	01.06.1305	1327	--	İstanbul
Süleyman	Şevki	---	Fransızca Muallimi	01.02.1304	1327	--	Trabzon
Mustafa Şerif *	Hasan Avni	Kolağası	Topograf ya Muallimi	16.12.1323	1312	1294	Köprülü (?)
Muhiddin	Mahmud	----	Kâtip	02.12.1321	1294	1276	Bursa
Mustafa Şevki	Ali	----	Fransızca Muallimi	05.01.1315	1303	--	Erzurum
Ahmed	Mehmed		Tabib	21.05.1309	1324	--	Trabzon
Ali Rıdvan		Kolağası	Tabib			--	
Edib	Ragıb	----	Riyaziye Muallimi	05.01.1324	1307	--	İstanbul
Abdüllatif	Mustafa	----	----	25.04.1320	1320	1256	Kars
Hüseyin Hüsnü	Şükrü	Kolağası	Tabib	02.11.1320	1323	--	Harput
Hüseyin Hüsnü*	Sadık	Alay Kâtibi	Muhasebe Me'muru	29.11.1320	1288	1272	Sivas

⁵⁴ BOA, *BEÖ.*, 3434/257507, 21.10.1326. (Erzincan Mekteb-i Harbiyesini Bitiren Piyade ve Süvari Zabitanı).

TÜRK ASKERÎ EĞİTİM VE ÖĞRETİM TARİHİ SEMPOZYUMU

Hüsameddin	Hacı Abdi	----	Tabur Kâtibi	1309	1324	--	Çemişkezek
Bekir Zühdü	İsmail	Çavuş	Muhasebe Memur Mu.	21.12.1299	1318	1287	Van
Osman*	Ahmed	Yüzbaşı	Fransızca Muallimi	11.04.1316	1305	1285	Harput
Ali*	Mustafa	Yüzbaşı	Riyaziye Muallimi	19.08.1316	1307	1286	Harput
Kamil*	Recep	Yüzbaşı	Coğrafya Muallimi	07.04.1321	1308	1296	Erzurum
Tahir*	Mustafa	Yüzbaşı	Piyade Ta'lim Muavini ve Dâhiliye Zabiti	23.10.1321	1316	--	Harput
Mürsel*	İsmail Hakkı	Yüzbaşı	Süvari Ta'lim Muavini ve Dâhiliye Zabiti	22.12.1319	1314	--	Erzurum
Mehmed Cemal	Celaleddin	----	Mekteb Tabibi	27.10.1319	1319	--	Sultanahmet
Mustafa Hıfzı	Said	Yüzbaşı Vekili	Dâhiliye Zabiti ve Jimnastik Muallimi	30.03.1325	1312	--	İstanbul
Fethi Efendi	Halid	----	Lisân-ı Osmani Muallimi	1308	1326	--	Harput
Hüseyin	Emin	----	Fransızca Muallimi	1312	1326	--	Galata
Nihad	Tevfik	----	Coğrafya ve Kozmoğrafya Muallimi	1312	1323	1294	Diyarbakır
İbrahim	Ahmed	----	Lisân-ı Osmani Muallimi	1309	1321	--	Harput
Mahmud*	Eyüp	Yüzbaşı	Kitabet Muallimi	15.07.1322	1312	1292	Diyarbakır
Salih*	Mirza	Yüzbaşı Vekili	Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta'lim Muavin Vekili	07.04.1321	1309	1289	Sivas
İbrahim Refet	Mustafa Reşid	Yüzbaşı	Hıfzısihâ Muavini ve Mekteb Tabibi	27.10.1319	1319	1296	Hocapaşa
Nuri*	İsmail	Yüzbaşı	Piyade Ta'lim	23.11.1318	1313	--	Balıkesir

			Muavini ve Dâhiliye Zabiti				
Mehmed Salih*	Mustafa	M.evvel	Esvâb Emîni	06.08.1323	1308	1293	Erzurum
Bekir*	Hasan	Yüzbaşı	Topografya Muallimi	23.11.1318	1313		Bandırma
Ali	Dursun	----	Müdür Muavini	1306	1319	1287	Erzurum
Osman	Hacı Mehmed	Yüzbaşı	Tarih Muallimi	1314	1327	--	Sivas
Süleyman Sırrı	Ahmed	----	Dâhiliye Zabiti	1308	1323	1287	Erzincan
İsmail Sabri*	Mikdad Fehmi	M.evvel	Muhasebe Muavini	05.04.1321	1278	1299	Erzurum
Mehmed Hâlis*	Ahmed	M.evvel	Dâhiliye Zabiti	20.12.1322	1313	1295	Erzurum
Mustafa	Hasan	----	Dâhiliye Zabiti ve Ta'lim Muavini	17.12.1323	1313	----	Ayasofya
Mehmed Hamdi	Arif	----	Piyade Ta'lim Muavini ve Dâhiliye Zabiti	06.07.1323	1313	----	Erzurum
Nezir	Süleyman	----	Dâhiliye Zabiti	1318	1324	--	Bitlis
İbrahim Hakkı	Emrah	----	Cebir ve Müsellesât Muallimi	1318	1326	--	Sivas
Haydar*	Ali	M.evvel	Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta'lim Muavini	27.02.1322	1313	--	Ardahan
Mahmud Nedim	Mustafa Nuri	----	Eczacı	16.02.1319	1319	1298	Erzincan
Ali Rıza	Bahri	M.evvel	Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta'lim Muavini	14.08.1323	1313	1298	Erzurum
Mehmed Salim*	Hakkı	M.sâni	Dâhiliye Zabiti	16.11.1324	1314	--	Erzurum
Osman Ragıp*	Derviş	M.sâni	Dâhiliye Zabiti	27.06.1325	1316	--	Harput
Mehmed Mesud	İbrahim	----	Hendese Muallimi	1316	1325	--	Diyarbakır
Mehmed Rasim	Hamid	----	Dâhiliye Zabiti	02.01.1317	1326	--	Ahıska(?)

Ali	Zülfikar	Yüzbaşı	Riyaziye Muallimi	1318	1326	--	Harput
Salim*	Osman	M.sâni	Esvâb Emini Muavini ve Evrak Me'muru	09.08.1319	1316	--	Erzurum
Mehmed Hurşid	Mustafa	----	Ta'lim Muavini ve Dâhiliye Zabiti	09.08.1319	1316	--	Harput
Hasib	Sadık	----	Esvâb Emini	04.12.1316		--	Erzurum
Abdülaziz	Hacı Sıtkı (?)	----	Ulûm-u Diniyye ve Arabiyye Muallimi	25.06.1322	1324	--	----

Tablo 8: Erzincan Mekteb-i Harbiyesi İdarecileri⁵⁵

Tabloda geçen isimler arasında, daha sonra gerek 1. Dünya Savaşı'nda ve gerekse İstiklal Savaşı'nda öne çıkacak isimlere rastlanmaktadır. Örneğin, Binbaşı Yakup Şevki Bey, Büyük Taarruz'da 2. Ordu komutanlığı yapmış olan Yakup Şevki (Subaşı) Paşa'dır.⁵⁶ Kolağası Mustafa Şerif Efendi, Sarıkamış Harekâtında 9. Ordu Kurmay Başkanlığı görevinde bulunup, emekli olduktan sonra 1935-1939 yılları arasında Kastamonu milletvekilliği yapan M. Şerif (İlden)'dir. Tabiye muallimi Kolağası Yusuf, 1. Dünya Savaşı'nda 10. Kolordu, 1. Kafkas kolordusu ve 14. Kolordu komutanı olarak görev yapan, TBMM 1. Dönem Bolu mebusu ve Sakarya Meydan Muharebesi 3. Grup Komutanı Yusuf İzzet (Met) Paşa'dır.⁵⁷ Topografya muallimi Yüzbaşı Bekir Efendi, İstiklal Savaşı'nda Batı Anadolu'da ulusal direnişin örgütlenmesine önyak olan ve 56. Tümen komutanı olarak görev yapan Miralay Bekir Sami (Günsav) Bey'dir.⁵⁸ Dâhiliye zabiti Mürsel Efendi, 1. Dünya Savaşı sonunda Nuri Paşa'nın Kafkas İslam Ordusu'nda görev yapan, bunun yanı sıra İstiklal Savaşı'nda 1. Süvari Tümeni komutanı olarak İzmir'e giren, aynı zamanda Şeyh Said İsyanı'nın bastırılmasına görev alan Mürsel (Bakü) Paşa'dır.⁵⁹

⁵⁵ Kara Harp Okulu Arşivi, *Künye Defteri*, Defter No: 36 (Umum Mekâtib-i Askeriye'deki İdareci ve Öğretmenler) *Salnâme-i Askerî*, s. 1032. (*) işaretliiler sadece Salname-i Askerî'de geçmektedir.

⁵⁶ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – II*, s. 270-272.

⁵⁷ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – II*, s. 339-341.

⁵⁸ *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri – II*, s. 110-111.

⁵⁹ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 135-137.

Dâhiliye Müdürü Binbaşı Mehmed Ali, 1. Dünya Savaşı'nda, yarbay rütbesinde 53. Alay komutanı olarak görev yaparken, Sarıkamış Muharebesi'nde 13 Ocak 1915'te şehit olmuştur.⁶⁰ Dâhiliye Zabiti ve Jimnastik Muallimi Yzb. Vekili Mustafa Hıfzı Efendi, 1. Dünya Savaşı'nda 11., 15. ve 3. Kolordularda görev yapmış, Millî Mücadele'de de 53. Alay ile 13. Süvari Alayı komutanlığı görevinde bulunmuştur.⁶¹ Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta'lim Muavini Mülazım-ı evvel Ali Rıza (Yalım) Efendi, 1. Dünya Savaşı'nda ve Millî Mücadele'de çeşitli birliklerde görev almıştır.⁶² Dâhiliye Zabiti Yüzbaşı Tahir, 1. Dünya Savaşı sırasında, Kasım 1914'te 17. Tümen Komutanı olarak görevlendirilmiş, yaralı olarak Ruslara esir düşmüş ve 21 Mart 1915'te tifodan vefat etmiştir.⁶³

2.4. Şam Mekteb-i Harbiyesi

Okul, diğer taşra Harbiyelerine nazaran en az mezun veren okul görünümündedir. 19 piyade ve 6 süvari Harbiyeli ile eğitim-öğretime başlayan okuldan⁶⁴, 15'i piyade ve 3'ü süvari olmak üzere toplam 18 Harbiyeli mezun olmuştur. Okuldan mezun olanların kimlikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

ADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	DUHULÜ	ŞEHADETNAME NUMARASI	SINIFI
Mehmed Salih	Hacı Ahmed	Rumkala	1321	1504	Piyade
Mehmed Şemseddin	Hacı Ahmed	Rumkala	1321	1492	Piyade
Mehmed Behçet	Hâzım	Asitane	1321	1295	Piyade
Mehmed Tevfik	Salih	Yafa	1321	1424	Piyade
Mehmed Ali	Hakkı	Girit	1321	1369	Piyade
Hamid	Asaf	Yarpuz	1321	989	Piyade
Mehmed Avni	Hacı Eseddullah	Urfa	1321	1009	Piyade
Reşid	Ali	Bağdad	1321	932	Piyade
Mehmed Edib	Raşid	Şam	1321	877	Piyade
Mahmud Hatib	Mehmed	Akka	1321	867	Piyade
Mehmed Said	Hilâl	Şam	1321	1040	Piyade
Hamdi	Ahmed	Maraş	1321	866	Piyade

⁶⁰ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – I*, s. 41.

⁶¹ *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri – II*, s. 78-79.

⁶² *Türk İstiklal Harbi'ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri – II*, s. 218-219.

⁶³ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – III*, s. 248-249.

⁶⁴ Kara Harp Okulu Arşivi, *Numara Defteri*, Defter No: 32, s. 356-357.

Kamil	Abdullah	İskenderun	1321	893	Piyade
Behçet	Erham	Trabzon	1321	940	Piyade
Abbas	Abdülmecid	?	1321	1104	Piyade
Ali Yaşar	Ali Rıza	Asitane	1321	1279	Süvari
Eyüb Sabri	Rıza	Asir	1321	1154	Süvari
Hasan	Mahmud	Şam	1321	1054	Süvari

Tablo 9: Şam Mekteb-i Harbiyesi Mezunları⁶⁵

Okulda görev yapan idareci ve öğretmen kadrosu aşağıdadır:

ADI	BABA ADI	RÜTBESİ	GÖREVİ	NASBI	DUHULÜ	DOĞUM TARİHİ	MEMLEKETİ
İsmail Ârif	Süleyman	Kaimmakam	Müdür ve Ders Nazırı	1322	1306	1290	Çengelköy
Ahmed Ali	Ali	Binbaşı	Dâhiliye Müdürü ve Piyade Ta'lim Muallimi	1323	1311	1291	Filiba
Sâlih Zeki	Mehmed	Binbaşı	İstihkâm Muallimi	1323	1311	1291	Kızanlık
Mehmed Hakkı	Salih	Binbaşı	Hıfzıssıhha Muallimi ve Mekteb Tabibi	1318	1290	1273	Kıbrıs
Mehmed Ârif	Abdurrahman	Binbaşı	Lisân-ı Osmanî Muallimi	1327	1305	---	Âsitâne
İhsan	Hâzım	Binbaşı	Topoğrafya Muallimi	1323	1310	1292	Kıbrıs
Mehmed Cemil	Mehmed Hâmi	Binbaşı	Mekteb Müdürü	1322	1295	1279	Ermenek
Mehmed Bahâeddin	Ahmed	Binbaşı	Mekteb Müdürü	1326	1301	---	Çengelköy
Nazmi	Ömer	Kolağası	Riyaziye Muallimi	1315	1301	1284	Bulgurlu
Mehmed Kureyş	Mustafa	Kolağası	Kitâbet Muallimi	1316	1296	1277	Dağıstan
Mehmed Vâsif	Mehmed Nuri	Kolağası	Mekteb Tabibi	1323	1320	---	Fatih
İsmail Hâlid*	Mehmed	Kolağası	Resim Muallimi	1321	---	---	---
Yusuf Nâzım	Tevfik	Alay Emini	Umûr-ı Tahririye ve Hesâbiye Me'muru	1317	1304	1285	Arapkir

⁶⁵ BOA, BEO., 3429/257172, H-14.10.1326. (Şam Mekteb-i Harbiyesi mezunlarından on sekiz kişiye mülâzım-ı sânilik rütbesi tevcihi).

Bekir Sıdkı	Mustafa	Alay Emîni	Tabur Kâtibi	1315	1307	1287	Eğîn
Tevfik	Ahmed	Alay Emîni	Tabur Kâtibi	1326	1309	---	Humus
Hâfiz Ahmed	İbrahim	Alay Emîni	Tabur İmamı	1317	1317	---	---
Mehmed Eşref	Hüseyin	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti	1318	1309	1291	Fındıklı
Mehmed Şemseddin	Halil	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta'lim Muavini	1318	1309	1291	Âsitâne
Ahmed Şevki	Eşref	Yüzbaşı	Almanca Muavini	1321	1309	1290	Ruşçuk
Ali Fu'ad	İsmail Şükrü	Yüzbaşı	Eczacı	1324	1320	1298	Kumkapı
Mehmed Ali	Abdülmecid	Yüzbaşı	Riyaziye Muallimi	1324	1318	---	Şam
İsmail	Ahmed	Yüzbaşı Vekili	Dâhiliye Zabiti	1321	1312	1293	Şehzadebaşı
Hikmet	Ragıp	Mülâzım-ı Evvel	Dâhiliye Zabiti	1323	1314	---	Ahrıkapı
Rüşdi	Mehmed	Yüzbaşı	Hendese Muallimi	1323	1313	---	Cağaloğlu
Yunus	Mehmed Ali	Yüzbaşı	Coğrafya ve Kozmografya Muallimi	1323	1317	---	Şam
Mustafa Mümtaz Ali	Mehmed Rüşdi	Yüzbaşı	Resim Muallimi	1326	1313	---	Haleb
Ali	Bekir	Yüzbaşı	Riyaziye Muallimi	1327	1316	---	Harput
Süleyman	Ali	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti	1327	1316	---	Maraş
Ali Rıza	İbrahim	Yüzbaşı	Hıfzıssıhha Muallimi	1316	1316	1291	Ayasofya
Mehmed Zeki	İsmail	Yüzbaşı	Ruşça Muavini ve Tarih Muallimi	1324	1316	1299	Filibe
Ra'uf	Hasan	Yüzbaşı	Fransızca Muallimi	1324	1316	---	Kastamonu
Mehmed Âtîf	Abbas	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti	1320	1312	---	Girit
Hüseyin	Osman	Yüzbaşı	Fransızca Muallimi	1326	1313	---	Âsitâne
İsmail Hakkı	Ahmed	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti	1325	1312	1293	Şehzadebaşı
Mustafa Zihni	Yusuf	Yüzbaşı	Cebir ve Müsellesât Muallimi	1322	1313	---	Adana
Hasan Hayri	Hüseyin	Yüzbaşı	Müdür Muavini	1323	1313	1294	Kastamonu
Ali Fu'ad*	Şükrü	Mülâzım-ı Evvel	Eczacı	1320	---	---	---
Ali Rıza	Tevfik	Mülâzım-ı Evvel	Dâhiliye Zabiti	1322	1313	1293	Arapkir
Cevdet	Nehmed	Mülâzım-ı Evvel	Dâhiliye Zabiti	1321	1316	---	Fındıklı

Sabri	Tevfik	Mülâzım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti	1326	1317	---	Bursa
Akif	Fehmi	Mülâzım-1 Evvel	Lisân-1 Osmanî Muavini	1327	1319	1297	Ayıntab
Mehmed Emin	Ali Rıza	Mülâzım-1 Evvel	Jimnastik Muallimi	1327	1320	---	Maraş
Ziya	Ali	Mülâzım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti	1324	1314	---	Dağıstan
??	Ahmed	Mülâzım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti	1327	1320	---	Haleb
Hâlid	Osman	Mülâzım-1 Sânî	Jimnastik Muallimi	1324	1321	---	Şam
Halil Nadir	??	Memur	Fransızca Muallimi	1292	---	1261	Şam
Mehmed Hakkı	Bekir	Memur	Cerrah	1321	---	1272	Girit
Bekir Feysi	Receb	Memur	Cerrah	1317	---	---	??
Mehmed	Ahmed	Memur	Esvab Emîni	1327	1315	---	Kozan

Tablo 10: Şam Mekteb-i Harbiyesi İdarecileri⁶⁶

İstihkâm muallimi Binbaşı Salih Zeki (Kızanlık) Bey, Millî Mücadele’de 57. Tümen Piyade Tugay Komutanı olarak görev yapmış ve 26 Ağustos 1921’de bu görevde iken Sakarya Meydan Muharebesi’nde şehit olmuştur.⁶⁷ Müdür ve Ders Nazırı Kaimmakam İsmail Arif Bey ile ilgili Edirne Mekteb-i Harbiyesi bahsinde bilgi verilmiştir. Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta’lim Muavini Mehmed Şemseddin; Balkan, 1. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele’ye katılmış, yaş haddinden 1930 yılında emekli olmuştur.⁶⁸

2.5. Bağdat Mekteb-i Harbiyesi

Büyük çoğunluğunu Bağdat ve çevresinden gelen Harbiyelilerin oluşturduğu okuldan, 43 Harbiyeli içinden⁶⁹, 30 piyade ve 10 süvari olmak üzere 40 Harbiyeli mezun olmuştur. Okuldan mezun olanların kimlikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir:

ADI	BABA ADI	MEMLEKETİ	DUHUL	ŞEHADETNAME NUMARASI	SINIFI
Tevfik Vehbi	Maruf	Süleymaniye	1321	1410	Piyade
Mustafa Şevket	Rüşdü	Diyarbakir	1321	1359	Piyade
Ahmed Kemali	Abdullah	Süleymaniye	1321	1357	Piyade

⁶⁶ Kara Harp Okulu Arşivi, *Künye Defteri*, Defter No: 36. (Umum Mekâtib-i Askeriye’deki İdareci ve Öğretmenler); *Salnâme-i Askerî*, s. 1036. (*) işaretliler sadece Salname-i Askerî’de geçmektedir.

⁶⁷ *Türk İstiklal Harbi’ne Katılan Alay ve Tugay Komutanlarının Biyografileri – II*, s. 74-75.

⁶⁸ *Birinci Dünya Savaşı’na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri –II*, s. 225-226.

⁶⁹ Kara Harp Okulu Arşivi, *Numara Defteri*, Defter No: 32, s. 186-187.

Abdullatif	Mehmed Nuri	Bağdad	1321	1387	Piyade
Abdülmecid	Mehmed	Musul	1321	1217	Piyade
Avni	Abdullah	Diyarbakir	1321	1370	Süvari
Ali Eyüb	Mehmed Emin	Bağdad	1321	1279	Piyade
Mehmed Tevfik	Receb	Kerkük	1321	1234	Piyade
Abdülmecid	Yusuf	Bağdad	1321	1173	Piyade
Mehmed Tevfik	Seyyid Ahmed	Bağdad	1321	1202	Süvari
Ali Atıf	Nasır	Bağdad	1321	1231	Piyade
Yusuf Ziya	İlyas	Bağdad	1321	1240	Piyade
Hasan Hüseyin	İsmail	Rize	1321	1303	Süvari
Ahmed Midhat	Hâlid	Süleymaniye	1321	1088	Piyade
Ahmed Hamdi	Said	Bağdad	1321	1127	Piyade
Mehmed Salih	Ali	Bağdad	1321	1228	Süvari
Mehmed Zeki	Maruf	Süleymaniye	1321	1252	Piyade
Bekir Sıdkı	Şevki	Bağdad	1321	1399	Süvari
Ahmed	Abdülhamid	Mardin	1321	1180	Piyade
Sadık	Taha	Bağdad	1321	1180 (mükerrer)	Süvari
İbrahim	Hacı Halife	Bağdad	1321	1121	Piyade
Mustafa Behçet	Yunus	Süleymaniye	1321	1092	Süvari
Mehmed Şâkir	Abdülvahab	Bağdad	1321	1152	Piyade
Seyyid Osman	Ali	Kerkük	1321	1008	Piyade
Abdülhadi	Halil	Salahiye	1321	1219	Süvari
Hasan	Hüseyin	Kerkük	1321	996	Piyade
Kasım	Mehmed	Kerkük	1321	1062	Piyade
Niyazi	Cemal	Selanik	1321	1236	Piyade
Said	Hüseyin	Kerkük	1321	1135	Süvari
Habib	Abdürrezak	Bağdad	1321	964	Piyade
Mehmed Zeki	Abdülkadir	Erbil	1321	1117	Piyade
Ahmed Nâzım	Şekib	Deraliye	1321	1019	Piyade
Faik	Tevfik	Süleymaniye	1321	958	Piyade
Ahmed Şükrü	Cemil	Kerkük	1321	1024	Piyade
Mehmed Tevfik	Mehmed	Süleymaniye	1321	941	Piyade
Abdürrezak	Ahmed	Bağdad	1321	1074	Süvari
Mehmed Cemali	Ali	Bağdad	1321	1088	Piyade
Mehmed Emin	Necib	Deraliye	1321	1068	Piyade
Süleyman Hikmet	Arif	Bağdad	1321	1216	Piyade
Mehmed Remzi	Ahmed	Süleymaniye	1321	1174	Piyade

Tablo 11: *Bağdat Mekteb-i Harbiyesi Mezunları*⁷⁰

Okulun yönetici ve öğretmen kadrosu da çoğunlukla Bağdat ve çevresi doğumlulardan oluşmaktadır.

⁷⁰ BOA, *BEO.*, 3451/258759, H-15.11.1326. (Bağdat Mekteb-i Harbiyesinden mezun olanların şahadetnamelerine dair).

TÜRK ASKERÎ EĞİTİM VE ÖĞRETİM TARİHİ SEMPOZYUMU

ADI	BABA ADI	RÜTBESİ	GÖREVİ	NASBI	DUHULÜ	DOĞUM TARİHİ	MEMLEKET
Ahmed Muhtar	Emin	Binbaşı	Müdür ve Ders Nazırı	1322	1314	1294	Çengelköy
Cevdet ⁷¹	Abit	Binbaşı	Müdür ve Ders Nazırı	1322	1314	1294	Bağdat
Mustafa Hamdi	Zekeriya	Binbaşı	Ders Nazırı Muavini	1322	1312	1292	Üsküp
Ali Rıza	Hasan	Binbaşı	Lisân- Osmâni Muallimi	1327	1304	1280	Beykoz
Mustafa Şevki	İbrahim	Kolağası	Dâhiliye Zabiti	1319	1304	---	Kızıtaşı (?)
Hamid Sabri	Halil	Kolağası	Riyaziye Muallimi	1320	1301	1287	Bağdat
Mehmed	Mustafa	Kolağası	Rusça Muallimi	1322	1306	1287	Ziştovi
Şakir	Mustafa	Kolağası	Topoğrafya Muavini	1323	1316	1296	Kırkkilise
Osman Nuri	Zeynel	Kolağası	İngilizce Muallimi	1324	1311	1300	Kerkük
Abdüllatif	Âgâh	Kolağası	Müdür ve Ders Nazırı	1322	1308	---	Âsitâne
Mehmed Fu'ad	Hacı Ahmed	Kolağası	İstihkâm Muavini	1323	1314	1297	Diyarbakır
Abdurrahman Nâfiz	Mehmed	Kolağası	Ordu Teşkilâtı Muavini	1323	1316	---	Solaksinan
Hayri	Halil	Kolağası	Ta'biye Muavini	1323	1314	1297	Kocamustafapaşa
İbrahim*	Ömer	Kolağası	Resim Muallimi	1317	---	---	---
Mehmed Emin	Mehmed	Alay Emîni	Umür-ı Tahririye ve Hesabiye Memuru	1323	1308	1287	Bağdat
Mustafa Zihni	Yusuf	Yüzbaşı	Riyaziye Muallimi	1322	1313	1292	Adana
Zihni Safvet	Bekir	Yüzbaşı	Hıfzıssıhha Muallimi ve Mekteb Tabibi	1319	1319	1294	Manastır
Mustafa Sami	Süleyman	Yüzbaşı	Hıfzıssıhha Muavini	1319	1319	1293	Erzurum
Mehmet Nazif	Abdüllatif	Yüzbaşı	Coğrafya ve Kozmoğrafya Muallimi	1325	1319	---	Bağdat
Ahmed Fâzıl	Fettah	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti	1327	1315	---	Diyarbakır
Ali	Hüseyin	Yüzbaşı	Cebir ve Müsellesât Muallimi	1326	1308	---	Bağdat

⁷¹ Binbaşı Cevdet Bey'in Bağdat'ta mektep müdürü olarak görev yaptığına dair kayıt, *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – I* adlı eserde geçmektedir.

Hüseyin	Salih	Yüzbaşı	Hendese ve Makine Muallimi	1324	1318	---	Kerkük
Arif	Dâver	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti	1327	1316	---	Bağdat
Necib	İbrahim	Yüzbaşı	Lisân-ı Osmanî ve Kitâbet Muallimi	1323	1313	1297	Kerkük
Celal	Cemal	Yüzbaşı	Ta'lim Muavini ve Dâhiliye Zabiti	1322	1316	---	Kerkük
Reşid	Hasan	Yüzbaşı	Dâhiliye Zabiti	1320	1312	---	Bağdat
Abdülmedid	Fatin	Yüzbaşı	Riyaziye Muallimi	1327	1316	---	Bağdat
Münir	Mehmed	Yüzbaşı	Tarih Muallimi	1327	1316	---	Bağdat
Ramazan	Hacı Ali	Mülâzım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti ve Süvari Ta'lim Muavini	1323	1317	---	Bağdat
Dâver Sabri	Süleyman	Mülâzım-1 Evvel	Resim Muallimi	1320	1316	---	Bağdat
Halil	Süleyman	Mülâzım-1 Evvel	Dâhiliye Zabiti	1319	1315	---	Bağdat
Abbas	Tevfik	Mülâzım-1 Evvel	Jimnastik Muallimi	1327	1323	---	Âsitâne
Abdüllatif	Süleyman	Mülâzım-1 Evvel	Tarih Muallimi	1320	1316	---	Bağdat
Mahmud	Mehmed	Mülâzım-1 Evvel	Lisân-ı Osmanî Muavini	1327	1319	---	Bağdat
Abdulvahab	Abdurrahman	Mülâzım-1 Sâni	Esvab Emîni	1318	1307	---	Bağdat
Mehmed Cevad	Hasan	Mülâzım-1 Sâni	Dâhiliye Zabiti	1322	1319	---	Bağdat
Hüseyin Hüsnü	Abbas	Mülâzım-1 Sâni	Dâhiliye Zabiti	1325	1322	---	Kastamonu
Ali Rıza	Abdi	Mülâzım-1 Sâni	Dâhiliye Zabiti	1324	1321	---	Bağdat
Ezra Anber(?)	Anber (?)	Memur	Fransızca Muallimi	1296	---	1272	Bağdat
Salih	Yamen	Memur	Fransızca Muallimi	1280	---	1299	Bağdat
Hacı Mehmed	Hacı Hüseyin	Memur	İmam	1292	---	1248	Bağdat

Tablo 12: Bağdat Mekteb-i Harbiyesi İdarecileri⁷²

Müdür ve Ders Nazırı Binbaşı Cevdet Bey, 1. Dünya Savaşı'nda 35. Tümen komutanı olarak, Millî Mücadele Dönemi'nde ise Diyarbakır'daki 13. Kolordu Komutanı olarak görev yapan ve Nutuk'ta da adı geçen, daha sonra Bağdat'a gidip dönmediği için Temmuz 1923'te istifa etmiş kabul edilen kişidir.⁷³

⁷² Kara Harp Okulu Arşivi, *Künye Defteri*, Defter No: 36. (Umum Mektâb-i Askeriye'deki İdareci ve Öğretmenler); *Salnâme-i Askerî*, s. 1038. (*) işaretliiler sadece Salname-i Askerî'de geçmektedir.

⁷³ *Birinci Dünya Savaşı'na Katılan Alay ve Daha Üst Kademedeki Komutanların Biyografileri – I*, s. 275-276.

3. Taşra Harp Okullarının Kapatılması

Taşra Mekteb-i Harbiyelerinin kapatılış tarihleri incelendiğinde, arşivde bulunan bir belgeye göre, Manastır ve Edirne Mekteb-i Harbiyeleri'nin Temmuz 1909 tarihinde kapatılmalarına ve İstanbul'daki Mekteb-i Harbiye'ye nakledilmelerine karar verildiği görülmektedir.⁷⁴ Erzincan, Şam ve Bağdat Mekteb-i Harbiyeleri'nin kapatılışına dair bu kadar net bir belge bulunamamıştır. Fakat gerek her üç okulun da -Manastır ve Edirne gibi hem 1908 hem 1909'da değil- sadece 1908 yılında mezun verdiği göz önüne alınarak ve gerekse arşivde okullarla ilgili diğer belgelerden yola çıkılarak⁷⁵, diğerlerinden bir yıl önce, 1908 yılında kapandıkları sonucuna varılmaktadır. Konuyla ilgili ilginç bir durum da okulların kapatılma tarihlerine çok yakın zamanlarda okullara personel ataması yapılmış olmasıdır.⁷⁶ Bu durum, okulların kapatılma kararının önceden planlanmış bir şekilde alınmadığı izlenimi uyandırmaktadır. Erzincan, Şam ve Bağdat Mekteb-i Harbiyelerinin kapatılışına yönelik her ne kadar net bir belge bulunamasa da Kara Harp Okulu'nun Arşivinde bulunan bir defter, kapandıkları dönemde okullara yönelik başka bir bilgi içermektedir. Söz konusu defter, 36 no.lu “numara defteri”dir. İstanbul'daki Mekteb-i Harbiye'de 1324 yılında eğitim-öğretime devam eden Harbiyelilerin, derslerden almış oldukları notları içeren defterin bir bölümünde; Şam, Erzincan ve Bağdat Mekteb-i Harbiyeleri'nden nakille gelen Harbiyelilere ait bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgiler, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Harbiyelinin Adı	Memleketi	Hangi İdadiden Geldiği	Kısım no.su	Kısımda sıra no.su (3. Sene)	Kazandıkları Numaralar Yekûnu	
					1'den 2'ye	2'den 3'e
İbrahim	Bağdad	Erzincan	1	41	349	447
İbrahim	Hama	Şam	2	14	427	466
İbrahim	Trablus	Şam	2	63	305	404
İbrahim	Erzincan	Erzincan	1	31	386	458
İbrahim Kemal	Bayburt	Erzincan	2	5	490	520
İbrahim Nuri	İspir	Erzincan	2	57	290	345
İhsan	Deraliye	Şam	3	15	396	462

⁷⁴ BOA, *İ.A.S.*, 88/12, H-02.07.1327. (Mekاتب-i Askeriye Nezâreti'nin lağvedilerek “Terbiye ve Tedrisât-ı Askeriye Müfettiş-i Umumiliği” kurulması ve mezkur memuriyete Edirne Kale Kumandanı Zeki Paşa'nın tayini).

⁷⁵ Örneğin, 08.03.1327 tarihli bir belgede, “Mülga Bağdat Mekteb-i Harbiyesi” ifadesi geçmektedir. Bkz. BOA, *BEO.*, 3525/264344, H-08.03.1327. (Mülga Bağdat Mekteb-i Harbiyesi şakirdanının zabıtları refakatinde olarak vapur ile Dersaadet'e geldikleri sırada talebe ile Rum yolcular arasında husule gelen hadise).

⁷⁶ Örneğin, Manastır Mekteb-i Harbiyesi'ne, kapatıldığı tarihten dört ay önce, 21 Mart 1909 tarihinde Kolağası Mehmet Sabri Bey Dâhiliye Müdürü olarak atanmıştır. Aynı şekilde İsmail Arif (Baytın), Kasım 1908'de Edirne'de; Binbaşı Cevdet Bey, Aralık 1908'de Bağdat'ta, üstelik mektep müdürü olarak görevlendirilecektir.

Ahmed	Üsküdar	Şam	3	31	340	434
Ahmed	Kerkük	Bağdad	2	59	298	330
Ahmed Eyüb	Kumkapı	Yazılmamış ⁷⁷	4	95	Yazılmamış	Yazılmamış
Ahmed Cevdet	Van	Erzincan	4	56	370	415
Ahmed Nazif	Van	Erzincan	4	15	358	461
Ahmed Nureddin	Sivas	Erzincan	3	5	494	530
Es'ad	Van	Erzincan	4	63	305	413
İsmail Halil	Bağdad	Bağdad	1	81	354	335
İsmail	Bağdad	Bağdad	1	71	407	410
İsmail Hakkı	Âsitâne	Bağdad	4	90	307	340
İsmail Hakkı	Amasya	Erzincan	4	17	437	460
İsmail Hakkı	Bolu	Erzincan	3	26	Belirtilmemiş	441
Eşref	Van	Erzincan	4	62	398	413
Emin	İdlib	Şam	1	56	341	431
Eyüb Sabri	Malatya	Erzincan	3	18	Belirtilmemiş	458
Bedri	Şam	Şam	1	29	423	460
Bekir	Haleb	Şam	3	11	439	491
Behçet	Musul	Bağdad	3	64	334	404
Tevfik	Süleymaniye	Bağdad	4	88	Belirtilmemiş	374
Tevfik	Maraş	Bağdad	1	25	456	469
Câvid	Dağistan	Erzincan	1	12	468	502
Celal	Harput	Erzincan	3	68	331	385
Cemil	Haleb	Şam	3	51	399	415
Hacı Ömer	Sivas	Erzincan	1	85	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
Hasan	Çerkeş	Bağdad	3	53	400	415
Hüseyin Şevki	Sivas	Erzincan	4	66	311	410
Hilmi	Bursa	Yazılmamış	4	94	Yazılmamış	Yazılmamış
Halef	Bağdad	Bağdad	3	98	367	368
Rahmi	Haleb	Şam	3	29	379	437
Reşad	Van	Erzincan	4	34	383	437
Reşid Hilmi	Musul	Bağdad	2	60	284	304
Refik	Erzurum	Erzincan	2	40	Belirtilmemiş	430
Refik	Kars	Erzincan	3	6	477	521
Zabir (Zeber)	Van	Erzincan	3	47	329	417
Zeki	Şam	Şam	1	38	Belirtilmemiş	448
Süleyman	Bağdad	Bağdad	3	90	394	380
Süleyman	Süleymaniye	Bağdad	3	41	404	422
Süleyman	Kerkük	Bağdad	4	27	434	445
Süheyl	Şam	Şam	1	62	318	427
Seyid Nuri	Yozgat	Bağdad	1	8	510	512
Şakir	Bağdad	Bağdad	3	52	402	415
Şefik	Harput	Erzincan	1	58	368	430
Salih	Erzurum	Erzincan	2	35	355	434
Salih	Cezire	Bağdad	2	54	371	377
Subhi	Beyrut	Şam	1	51	338	437
Ziya	Kafkasya	Erzincan	1	70	303	411
Arif	Nablus	Şam	3	19	408	455
Âsım	Erzurum	Erzincan	4	6	433	492
Abbas	Bağdad	Bağdad	2	30	414	436

⁷⁷ Tabloda tamamen boş bırakılan yerler için “yazılmamış”, “?” konulmuş yerler için ise “belirtilmemiş” ibaresi kullanılmıştır.

TÜRK ASKERÎ EĞİTİM VE ÖĞRETİM TARİHİ SEMPOZYUMU

Abdülcabbar	Bağdad	Bağdad	1	63	393	426
Abdülhamid	Kars	Erzincan	2	46	334	406
Abdurrahman	Bağdad	Bağdad	3	83	Belirtilmemiş	388
Abdurrahman	Süleymaniye	Bağdad	1	23	437	471
Abdurrahman Hakkı	Diyarbakir	Erzincan	2	20	Belirtilmemiş	460
Abdürrezak	Bağdad	Bağdad	1	82	304	332
Abdürrezak	Bağdad	Bağdad	3	91	386	380
Abdülgâni	Şam	Erzincan	2	44	333	416
Abdül Fettah	Musul	Bağdad	1	24	464	470
Abdülkadir	Diyarbakir	Erzincan	4	81	Belirtilmemiş	400
Abdülkerim	Bağdad	Bağdad	1	17	464	486
Abdül Latif	Kars	Erzincan	3	23	364	446
Abdülmeccid	Hanekin	Bağdad	1	83	344	319
Abdullah	Basra	Bağdad	3	94	361	375
Abdullah	Musul	Bağdad	2	58	307	338
Abdi	Siird	Erzincan	3	22	373	448
Osman Şekib	Ruşçuk	Erzincan	2	25	347	447
İzzet	Şam	Şam	1	21	453	476
Ali	Süleymaniye	Bağdad	2	56	316	354
Ömer	Şam	Şam	3	4	530	532
Ömer	Kafkasya	Erzincan	2	8	477	506
Ömer Subhi	Erzurum	Erzincan	3	7	479	517
Gâlib	Cuma-i Bâlâ	Bağdad	4	92	313	330
Gâlib	Çerkeş	Şam	3	92(mük.)	Belirtilmemiş	376
Fâik	Priştine	Şam	3	100	Belirtilmemiş	362
Fâik	Hopa	Erzincan	2	37	Belirtilmemiş	433
Fâik	Şam	Şam	1	69	363	412
Fâik Hüsnü	Süleymaniye	Bağdad	1	80	287	344
Fahri	San'â	Şam	3	95	Belirtilmemiş	373
Kâsım	Musul	Bağdad	2	61	475 ⁷⁸	467
Kâzım	Sürmene	Bağdad	1	10	494	504
Kâmil	Sivas	Erzincan	4	57	Belirtilmemiş	415
Muharrem	Harput	Şam	3	10	446	496
Muhsin	Edirnekapısı	Yazılmamış	1	11	Yazılmamış	503
Mehmed	Haleb	Şam	3	55	414	360
Mehmed	Süleymaniye	Bağdad	4	20	437	455
Mehmed	Yafa	Şam	3	16	391	461
Mehmed Emin	Bitlis	Erzincan	2	2	509	525
Mehmed Emin	Bosna	Edirne	1	87	Yazılmamış	Yazılmamış
Mehmed Enver	Şam	Şam	1	86	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş
Mehmed Ref'et	Diyarbakir	Erzincan	1	79	Belirtilmemiş	356
Mehmed Selim	Musul	Bağdad	2	6	481	510
Mehmed Şa'ban	Şam	Erzincan	3	46	314	418
Mehmed Salih	Van	Erzincan	4	60	367	414

⁷⁸ Kâsım adlı Harbiyelinin kısımdaki sıra numarası ile notları uyuşmamaktadır. Muhtemelen kısım sıra numarası ya da notu yanlış yazılmıştır.

Mehmed Arif	Âsitâne	Erzincan	4	70	337	408
Mehmed İzzet	Van	Erzincan	1	2	527	532
Mehmed Fa'ik	Süleymaniye	Bağdad	1	67	412	422
Mehmed Kemâl	Yozgat	Erzincan	3	1	530	533
Mehmed Lütî	Âsitâne	Erzincan	1	52	365	435
Mehmed Münir	Kemâh	Erzincan	3	3	523	532
Mahmud	Süleymaniye	Bağdad	2	49	343	390
Muhiddin	Ahlat	Erzincan	2	21	397	456
Muhiddin	Şam	Şam	3	2	530	533
Muhiddin	Kerkük	Bağdad	1	30	420	459
Mîdhat	Musul	Bağdad	1	75	340	389
Murad	Çerkeş	Şam	3	82	Belirtilmemiş	390
Mustafa	Erzincan	Erzincan	3	32	389	434
Mustafa	Tophane	Şam	3	9	Belirtilmemiş	505
Mustafa Rahmi	Harput	Erzincan	2	13	431	479
Mustafa Refik	Darende	Erzincan	2	29	370	437
Mustafa Refik	Harput	Erzincan	3	59	417	410
Mustafa Remzi	Erzincan	Erzincan	4	21	385	451
Mustafa Şevket	Arapkir	Bağdad	2	4	503	520
Naci	Bağdad	Bağdad	4	91	311	336
Nâzım Hikmet	Musul	Bağdad	1	7	516	515
Nüzhet	Şam	Şam	1	33	371	455
Nazmi	Beyrut	Şam	3	8	457	511
Nuri	Haleb	Şam	3	56	343	414
Nureddin	Kafkasya	Erzincan	4	78	Belirtilmemiş	405
Niyazi	Kars	Erzincan	1	42	334	447
Hâşim	Bağdad	Bağdad	4	25	387	447
Yunus	Bağdad	Bağdad	4	93	308	293

Tablo 13: Şam, Erzincan ve Bağdat Mekteb-i Harbiyeleri'nden İstanbul'a Nakledenler⁷⁹

Tablodaki bilgiler incelendiğinde, tablodaki 128 Harbiyeliden en az 124 adedinin Şam, Erzincan ve Bağdat'ta bulunan askerî idadileri bitirdikleri görülmektedir.⁸⁰ Her üç şehirde bulunan okulda da askerî idadilerin ve Mekteb-i Harbiyelerin aynı yerleşke hatta aynı bina içerisinde oldukları ve idadileri bitirenlerin aynı şehirdeki Harbiyelere devam ettikleri varsayıldığında, her bir okuldan kaç Harbiyelinin İstanbul'a naklettiği bilgisine ulaşılmaktadır. Buna göre, Şam'dan 29, Erzincan'dan 52 ve

⁷⁹ Kara Harp Okulu Arşivi, *Numara Defteri*, Defter No: 36, s. 54-59.

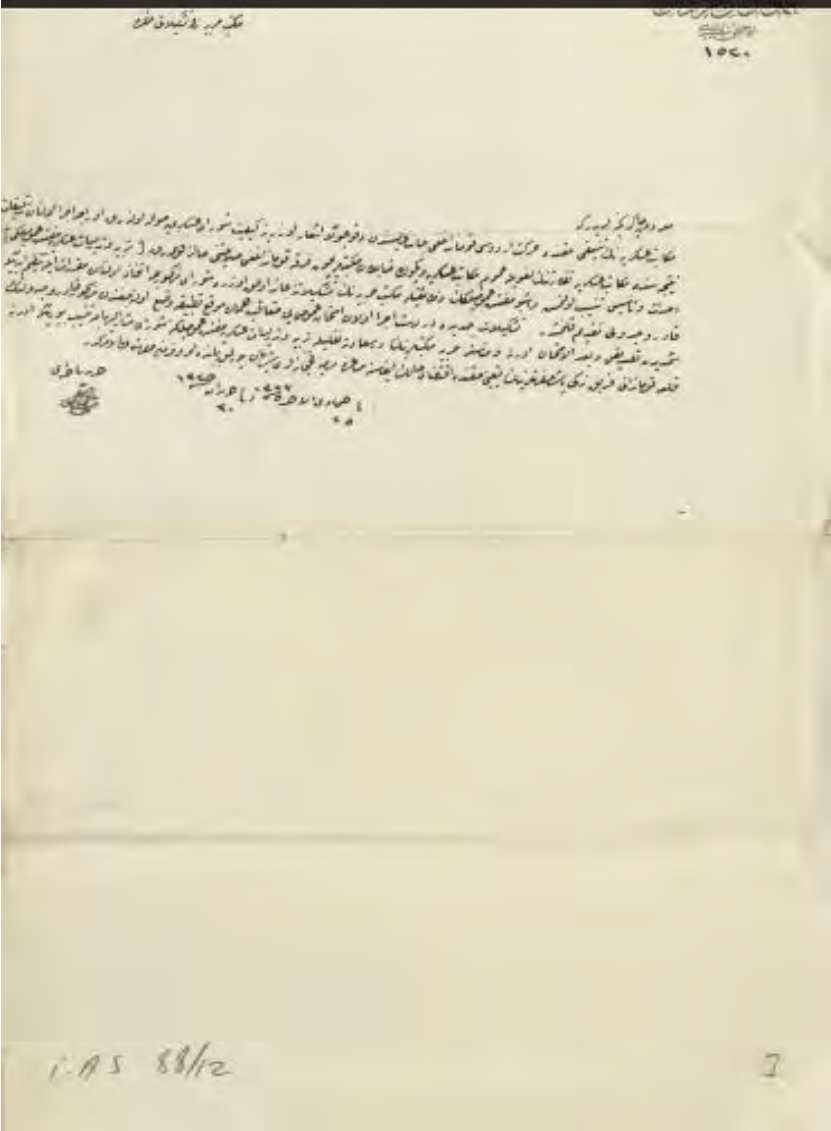
⁸⁰ Kalan dört Harbiyelinin üçünün mezun olduğu idadi yazılmamıştır. Bir Harbiyeli ise Edirne'den nakille gelmiştir.

Bağdat'tan da 43 Harbiyeli İstanbul'daki Mekteb-i Harbiye'ye nakledilmişlerdir. Her üç okulun bir önceki yıl sırasıyla 18, 38 ve 40 Harbiyeli mezun verdiği düşünülürse, kapanmamaları durumunda Şam ve Erzincan'daki Harbiyelerin bir önceki yıla nazaran daha fazla mezun vermiş olacağı söylenebilir.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nde, ordunun piyade ve süvari sınıfı subay ihtiyacı 1834 yılından beri Mekteb-i Harbiye aracılığıyla karşılanırken, 1905 yılında, her bir ordu merkezinde bir harp okulu açılmasına karar verilmiştir. Söz konusu karar uyarınca, ordu merkezleri olan Edirne, Manastır, Erzincan, Şam ve Bağdat'ta 1906 yılından itibaren birer Mekteb-i Harbiye açılmıştır. Kısa süre faaliyet gösteren söz konusu okullardan Edirne ve Manastır iki dönem, diğerleri ise bir dönem mezun verdikten sonra kapatılmıştır. Taşra Harbiyelerinin açılış amacı, kimi kaynaklarda belirtildiği gibi “ordulara komuta edecek mektepli subay sayısının artırılması” değildir. Bilakis İstanbul'daki Mekteb-i Harbiye'de dönemin mezun sayılarına bakıldığında bu konuda bir sıkıntının olmadığı görülmektedir. Bilakis, Mekteb-i Harbiye'nin mevcudunun fazla olmasından kaynaklanan izdihamın getirdiği eğitim-öğretim ve sağlıkla ilgili sorunlar söz konusudur. Bu nedenle, açılış amacını başka mecralarda aramak gerekmektedir. Osmanlı ordusunda dönemin Alman etkisi göz önünde bulundurulduğunda, amaçlardan birinin o dönemde Almanya'da ve diğer bazı ülkelerde uygulanan bir sistemi taklit etmek olduğu söylenebilir. Bu sisteme göre, taşradaki askerî idadilerden çıkan öğrenciye, bulunduğu yerde Fünûn-u Harbiye eğitimi verilmektedir. Böylece eğitimde bir devamlılık sağlanmaktadır. Bir başka amacın da dönemin padişahı II. Abdülhamid'in izlediği politikaya uygun olarak, devletin bütün vilayetlerinde ve bütün Müslüman grupları kapsayan ve bir bakıma onları devlete ısındıran bir ağ teşkil etmek istenmesi olduğu söylenebilir. Okullardan mezun olan Harbiyeliler'in memleketlerine bakıldığında, -daha kozmopolit yapıdaki Edirne hariç- diğer dört okuldaki öğrencilerin genellikle okulun bulunduğu çevreden geldikleri görülmektedir. Hatta Bağdad'da bu durum, yönetici ve öğretmenler için de geçerlidir. Taşra Harp Okulları, hizmet verdikleri süre içerisinde açılış amaçlarının ancak bir kısmını nispeten gerçekleştirebilmişlerdir. Bunlardan Bağdad, Erzincan ve Şam Mekteb-i Harbiyeleri bir dönem, Manastır ve Edirne Mekteb-i Harbiyeleri de iki dönem mezun verdikten sonra faaliyetlerini noktalamışlardır. Mezun sayılarına bakıldığında; Manastır'dan 112, Edirne'den 73, Bağdad'dan 40, Erzincan'dan 38 ve Şam'dan 18 Harbiyeli'nin mezun olduğu ve toplamda da 281 rakamına ulaşıldığı görülmektedir.

Ek 2: Manastır ve Edirne Mekteb-i Harbiyeleri'nin Temmuz 1909 Tarihinde Kapatılmalarına ve İstanbul'daki Mekteb-i Harbiye'ye Nakledilmelerine Karar Verildiğine Dair Belge.

BOA, İ.A.S., 88/12, Tarih: H-02.07.1327. (Mekاتب-i Askeriye Nezâreti'nin lağvedilerek "Terbiye ve Tedrisât-ı Askeriye Mi'fettiş-i Umumiliği" kurulması ve mezkûr memuriyete Edirne Kale Kumandanı Zeki Paşa'nın tayini).

Ek 3: Şam Mekteb-i Harbiyesi Mezunlarını Gösterir Belge.

BOA, BEO., 3429/257172, Tarih: H-14.10.1326. (Şam Mekteb-i Harbiyesi mezunlarından on sekiz kişiye mülazım-ı sânilik rütbesi tevcihi).

BOA, BEO., 3429/257172, Tarih: H-14.10.1326. (Şam Mekteb-i Harbiyesi mezunlarından on sekiz kişiye mülazım-ı sânilik rütbesi tevcihi).

Ek 3: Erzincan Mekteb-i Harbiyesi Mezunlarını Gösterir Belge

BOA, BEO., 3434/257507, 21.10.1326 (Erzincan Mekteb-i Harbiyesini Bitiren Piyade ve Süvari Zabitanı)

BOA, BEO., 3434/257507, 21.10.1326 (Erzincan Mekteb-i Harbiyesini Bitiren Piyade ve Süvari Zabitanı)

Ek 5: Şam, Erzincan ve Bağdat Mekteb-i Harbiyeleri'nden Nakille Gelen Harbiyelilere Ait Bilgilerin Bulunduğu Numara Defteri'nin 54. Sayfası.

اربع برکتی دولت سنا ماب سنده شام، ارزجان، بغداد حریر لرند نغول برده

حزینة الخلدیة اگر نشتان مع سنا تک دخیلیه الخلدیة السجیلد

تاریخ و حوالا

تاریخ و حوالا	نام خانوادگی	رقم	سنه			تاریخ و حوالا
			۱	۲	۳	
۱	ابراهیم افندی بغداد	۱	۶۸	۶۹	۶۸	۱
۲	ابراهیم افندی شام	۲	۶۸	۶۹	۶۸	۲
۳	ابراهیم افندی شام	۳	۶۸	۶۹	۶۸	۳
۴	ابراهیم افندی ارزجان	۴	۶۸	۶۹	۶۸	۴
۵	ابراهیم افندی ایروان	۵	۶۸	۶۹	۶۸	۵
۶	ابراهیم افندی اسیر ارزجان	۶	۶۸	۶۹	۶۸	۶
۷	احمد افندی شام	۷	۶۸	۶۹	۶۸	۷
۸	احمد افندی شام	۸	۶۸	۶۹	۶۸	۸
۹	احمد افندی بغداد	۹	۶۸	۶۹	۶۸	۹
۱۰	احمد افندی قوشوی	۱۰	۶۸	۶۹	۶۸	۱۰
۱۱	احمد افندی ارزجان	۱۱	۶۸	۶۹	۶۸	۱۱
۱۲	احمد افندی ارزجان	۱۲	۶۸	۶۹	۶۸	۱۲
۱۳	احمد افندی ارزجان	۱۳	۶۸	۶۹	۶۸	۱۳
۱۴	احمد افندی ارزجان	۱۴	۶۸	۶۹	۶۸	۱۴
۱۵	احمد افندی ارزجان	۱۵	۶۸	۶۹	۶۸	۱۵
۱۶	احمد افندی ارزجان	۱۶	۶۸	۶۹	۶۸	۱۶
۱۷	احمد افندی ارزجان	۱۷	۶۸	۶۹	۶۸	۱۷
۱۸	احمد افندی ارزجان	۱۸	۶۸	۶۹	۶۸	۱۸
۱۹	احمد افندی ارزجان	۱۹	۶۸	۶۹	۶۸	۱۹
۲۰	احمد افندی ارزجان	۲۰	۶۸	۶۹	۶۸	۲۰
۲۱	احمد افندی شام	۲۱	۶۸	۶۹	۶۸	۲۱
۲۲	احمد افندی ارزجان	۲۲	۶۸	۶۹	۶۸	۲۲
۲۳	احمد افندی شام	۲۳	۶۸	۶۹	۶۸	۲۳
۲۴	احمد افندی ارزجان	۲۴	۶۸	۶۹	۶۸	۲۴
۲۵	احمد افندی ارزجان	۲۵	۶۸	۶۹	۶۸	۲۵
۲۶	احمد افندی ارزجان	۲۶	۶۸	۶۹	۶۸	۲۶
۲۷	احمد افندی ارزجان	۲۷	۶۸	۶۹	۶۸	۲۷
۲۸	احمد افندی ارزجان	۲۸	۶۸	۶۹	۶۸	۲۸
۲۹	احمد افندی ارزجان	۲۹	۶۸	۶۹	۶۸	۲۹
۳۰	احمد افندی ارزجان	۳۰	۶۸	۶۹	۶۸	۳۰
۳۱	احمد افندی ارزجان	۳۱	۶۸	۶۹	۶۸	۳۱
۳۲	احمد افندی ارزجان	۳۲	۶۸	۶۹	۶۸	۳۲
۳۳	احمد افندی ارزجان	۳۳	۶۸	۶۹	۶۸	۳۳
۳۴	احمد افندی ارزجان	۳۴	۶۸	۶۹	۶۸	۳۴
۳۵	احمد افندی ارزجان	۳۵	۶۸	۶۹	۶۸	۳۵
۳۶	احمد افندی ارزجان	۳۶	۶۸	۶۹	۶۸	۳۶
۳۷	احمد افندی ارزجان	۳۷	۶۸	۶۹	۶۸	۳۷
۳۸	احمد افندی ارزجان	۳۸	۶۸	۶۹	۶۸	۳۸
۳۹	احمد افندی ارزجان	۳۹	۶۸	۶۹	۶۸	۳۹
۴۰	احمد افندی ارزجان	۴۰	۶۸	۶۹	۶۸	۴۰
۴۱	احمد افندی ارزجان	۴۱	۶۸	۶۹	۶۸	۴۱
۴۲	احمد افندی ارزجان	۴۲	۶۸	۶۹	۶۸	۴۲
۴۳	احمد افندی ارزجان	۴۳	۶۸	۶۹	۶۸	۴۳
۴۴	احمد افندی ارزجان	۴۴	۶۸	۶۹	۶۸	۴۴
۴۵	احمد افندی ارزجان	۴۵	۶۸	۶۹	۶۸	۴۵
۴۶	احمد افندی ارزجان	۴۶	۶۸	۶۹	۶۸	۴۶
۴۷	احمد افندی ارزجان	۴۷	۶۸	۶۹	۶۸	۴۷
۴۸	احمد افندی ارزجان	۴۸	۶۸	۶۹	۶۸	۴۸
۴۹	احمد افندی ارزجان	۴۹	۶۸	۶۹	۶۸	۴۹
۵۰	احمد افندی ارزجان	۵۰	۶۸	۶۹	۶۸	۵۰
۵۱	احمد افندی ارزجان	۵۱	۶۸	۶۹	۶۸	۵۱
۵۲	احمد افندی ارزجان	۵۲	۶۸	۶۹	۶۸	۵۲
۵۳	احمد افندی ارزجان	۵۳	۶۸	۶۹	۶۸	۵۳
۵۴	احمد افندی ارزجان	۵۴	۶۸	۶۹	۶۸	۵۴
۵۵	احمد افندی ارزجان	۵۵	۶۸	۶۹	۶۸	۵۵
۵۶	احمد افندی ارزجان	۵۶	۶۸	۶۹	۶۸	۵۶
۵۷	احمد افندی ارزجان	۵۷	۶۸	۶۹	۶۸	۵۷
۵۸	احمد افندی ارزجان	۵۸	۶۸	۶۹	۶۸	۵۸
۵۹	احمد افندی ارزجان	۵۹	۶۸	۶۹	۶۸	۵۹
۶۰	احمد افندی ارزجان	۶۰	۶۸	۶۹	۶۸	۶۰
۶۱	احمد افندی ارزجان	۶۱	۶۸	۶۹	۶۸	۶۱
۶۲	احمد افندی ارزجان	۶۲	۶۸	۶۹	۶۸	۶۲
۶۳	احمد افندی ارزجان	۶۳	۶۸	۶۹	۶۸	۶۳
۶۴	احمد افندی ارزجان	۶۴	۶۸	۶۹	۶۸	۶۴
۶۵	احمد افندی ارزجان	۶۵	۶۸	۶۹	۶۸	۶۵
۶۶	احمد افندی ارزجان	۶۶	۶۸	۶۹	۶۸	۶۶
۶۷	احمد افندی ارزجان	۶۷	۶۸	۶۹	۶۸	۶۷
۶۸	احمد افندی ارزجان	۶۸	۶۸	۶۹	۶۸	۶۸
۶۹	احمد افندی ارزجان	۶۹	۶۸	۶۹	۶۸	۶۹
۷۰	احمد افندی ارزجان	۷۰	۶۸	۶۹	۶۸	۷۰
۷۱	احمد افندی ارزجان	۷۱	۶۸	۶۹	۶۸	۷۱
۷۲	احمد افندی ارزجان	۷۲	۶۸	۶۹	۶۸	۷۲
۷۳	احمد افندی ارزجان	۷۳	۶۸	۶۹	۶۸	۷۳
۷۴	احمد افندی ارزجان	۷۴	۶۸	۶۹	۶۸	۷۴
۷۵	احمد افندی ارزجان	۷۵	۶۸	۶۹	۶۸	۷۵
۷۶	احمد افندی ارزجان	۷۶	۶۸	۶۹	۶۸	۷۶
۷۷	احمد افندی ارزجان	۷۷	۶۸	۶۹	۶۸	۷۷
۷۸	احمد افندی ارزجان	۷۸	۶۸	۶۹	۶۸	۷۸
۷۹	احمد افندی ارزجان	۷۹	۶۸	۶۹	۶۸	۷۹
۸۰	احمد افندی ارزجان	۸۰	۶۸	۶۹	۶۸	۸۰
۸۱	احمد افندی ارزجان	۸۱	۶۸	۶۹	۶۸	۸۱
۸۲	احمد افندی ارزجان	۸۲	۶۸	۶۹	۶۸	۸۲
۸۳	احمد افندی ارزجان	۸۳	۶۸	۶۹	۶۸	۸۳
۸۴	احمد افندی ارزجان	۸۴	۶۸	۶۹	۶۸	۸۴
۸۵	احمد افندی ارزجان	۸۵	۶۸	۶۹	۶۸	۸۵
۸۶	احمد افندی ارزجان	۸۶	۶۸	۶۹	۶۸	۸۶
۸۷	احمد افندی ارزجان	۸۷	۶۸	۶۹	۶۸	۸۷
۸۸	احمد افندی ارزجان	۸۸	۶۸	۶۹	۶۸	۸۸
۸۹	احمد افندی ارزجان	۸۹	۶۸	۶۹	۶۸	۸۹
۹۰	احمد افندی ارزجان	۹۰	۶۸	۶۹	۶۸	۹۰
۹۱	احمد افندی ارزجان	۹۱	۶۸	۶۹	۶۸	۹۱
۹۲	احمد افندی ارزجان	۹۲	۶۸	۶۹	۶۸	۹۲
۹۳	احمد افندی ارزجان	۹۳	۶۸	۶۹	۶۸	۹۳
۹۴	احمد افندی ارزجان	۹۴	۶۸	۶۹	۶۸	۹۴
۹۵	احمد افندی ارزجان	۹۵	۶۸	۶۹	۶۸	۹۵
۹۶	احمد افندی ارزجان	۹۶	۶۸	۶۹	۶۸	۹۶
۹۷	احمد افندی ارزجان	۹۷	۶۸	۶۹	۶۸	۹۷
۹۸	احمد افندی ارزجان	۹۸	۶۸	۶۹	۶۸	۹۸
۹۹	احمد افندی ارزجان	۹۹	۶۸	۶۹	۶۸	۹۹
۱۰۰	احمد افندی ارزجان	۱۰۰	۶۸	۶۹	۶۸	۱۰۰

Kara Harp Okulu Arşivi, Numara Defteri, Defter No: 36, s. 54